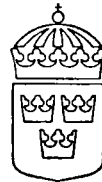

Regeringens proposition

1985/86: 79

om ändring i lagen (1960:729) om
upphovsrätt till litterära och konstnärliga
verk

Prop.
1985/86: 79

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 12 december 1985.

På regeringens vägnar

Olof Palme

Sten Wickbom

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till ändringar i den upphovsrättsliga lagstiftningen beträffande utövande konstnärers, fonogramframställares och radio- och TV-företags rättigheter. Skyddstiden för dessa s. k. närstående rättigheter (dvs. rättigheter som står upphovsrätten nära) förlängs från 25 till 50 år. De utövande konstnärerna och fonogramframställarna skall vidare ha rätt till ersättning inte bara, som f. n., för användning av ljudinspelningar i radio eller TV utan också för annan offentlig användning av inspelningar som sker i förvärvssyfte. Slutligen skall producenter av filmverk få en självständig rätt att bestämma över mångfaldigande av verket.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1986.

Lagförslaget i denna proposition har granskats av lagrådet. Propositionen innehåller därför tre huvuddelar: lagrådsremissen (s. 6), lagrådets yttrande (s. 32) och föredragande statsrådets ställningstagande till lagrådets synpunkter (s. 35).

Den som vill ta del av samtliga skäl för lagförslagen måste därför läsa alla tre delarna.

Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs att 45–49 och 61 §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*45 §¹

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk må icke utan hans samtycke upptagas på grammofonskiva, film eller annan anordning, genom vilken det kan återgivvas, och ej heller utsändas i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ej må framförande, som upptagits på anordning varom i första stycket sägs, utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan, förrän *tjugufem* år förflutit efter det år, då upptagningen ägde rum.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3 och 9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

Ett framförande som *har* upptagits på *en* anordning som avses i första stycket *får inte* utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän *femtio* år *har* förflutit efter det år då upptagningen *gjordes*.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3, 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

46 §²

Grammofonskiva eller annan anordning, på vilken ljud upptagits, må *ej* utan framställarens samtycke eftergöras förrän *tjugufem* år förflutit efter det år, då upptagningen ägde rum. *Såsom* eftergörande anses även att upptagningen *överföres* från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av framställarens samtycke, skall vad i 9 §, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24 och 24 a §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

En grammofonskiva, *en* film eller *en* annan anordning på vilken ljud eller filmverk *har* upptagits *får inte* utan framställarens samtycke eftergöras förrän *femtio* år *har* förflutit efter det år då upptagningen *gjordes*. *Som* eftergörande anses även att upptagningen *överförs* från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av framställarens samtycke, skall vad i 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § *andra* stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

¹ Senaste lydelse 1978:488.

² Senaste lydelse 1978:488.

47 §³

Användes anordning som i 46 § sägs vid ljudradio- eller televisionsutsändning, skall, om utsändningen äger rum inom tid som i nämnda paragraf stadgas, ersättning utgå till framställaren ävensom till utövande konstnär, vars framförande upptagits på anordningen. Hava två eller flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan dem tillkommande rätt endast göras gällande av dem gemensamt. Gentemot radio- eller televisionsföretaget göres utövande konstnärs rätt gällande genom framställaren.

Bestämmelserna i 9 §, 14 § första stycket samt 20, 21 och 24 §§ skola äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärs rätt skola jämväl föreskrifterna i 27, 28, 41 och 42 §§ i motsvarande mån gälla.

Vad i denna paragraf stadgas gäller icke ljudfilm.

48 §⁴

Ljudradio- eller televisionsutsändning må icke utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller upptagas på anordning, genom vilken den kan återgivas. Utan sådant samtycke må ej heller televisionsutsändning återgivas för allmänheten i biograf eller därmed jämförlig lokal.

Ej må utsändning, som upptagits på anordning varom i första stycket sägs, utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän tjugufem år förflutit efter det år, då utsändningen ägde rum.

Vad i 9 §, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a – 22 c, 24 och 24 a §§ sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

Om en grammofoonskiva eller en annan anordning på vilken ljud har upptagits används vid ljudradio- eller televisionsutsändning eller vid annat offentligt framförande i förvärvssyfte och utsändningen eller framförandet äger rum inom femtio år efter det år då ljudupptagningen gjordes, skall ersättning utgå till framställaren liksom till utövande konstnärer vilkas framförande har upptagits på anordningen. Hava två eller flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Gentemot den som har använt anordningen skall konstnärer och framställare göra gällande sina krav samtidigt.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§, 14 § första stycket, 20, 21 och 24 §§ samt 26 § andra stycket skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärs rätt skall jämväl föreskrifterna i 27, 28, 41 och 42 §§ i motsvarande mån gälla.

En utsändning som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då utsändningen ägde rum.

Vad i 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a – 22 c, 24, 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

³ Senaste lydelse 1976:192.

⁴ Senaste lydelse 1978:488.

49 §⁵

Katalog, tabell eller annat dylikt arbete, vari sammanställts ett stort antal uppgifter, må ej utan framställarens samtycke eftergöras, förrän tio år förflutit efter det år, då arbetet utgavs.

Vad i 9 §, 11 § första stycket, 14, 15 a, 22 a–22 c, 24 och 24 a §§ sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller del därav föremål för upphovsrätt, må den ock göras gällande.

Vad i 6–9 §§, 11 § första stycket, 12, 14, 15 a, 16, 18 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller del därav föremål för upphovsrätt, må den ock göras gällande.

61 §⁶

Föreskrifterna i 45–48 §§ äro tillämpliga på framförande, ljudupptagning samt ljudradio- och televisionsutsändning, som äger rum i Sverige.

Föreskrifterna i 45, 47 och 48 §§ är tillämpliga på framförande, ljudupptagning samt ljudradio- och televisionsutsändning, som äger rum i Sverige. Dessutom tillämpas föreskrifterna i 45 § på framföranden av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige, föreskrifterna i 47 § på ljudupptagningar vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige och föreskrifterna i 48 § på utsändningar av radio- eller televisionsföretag som har sitt säte här i landet. Föreskrifterna i 46 § tillämpas på alla ljudupptagningar och på sådana upptagningar av filmverk vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige liksom på sådana upptagningar av filmverk som äger rum i Sverige.

Vad i 49 § stadgas är tillämpligt på arbete, framställt av svensk medborgare eller svensk juridisk person eller av den som här har sin vanliga vistelseort, så ock eljest på arbete som först utgivits i Sverige.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.
2. Bestämmelserna i 45 § tredje stycket, 46 § andra stycket, 47 § andra stycket, 48 § tredje stycket, 49 § andra stycket och 61 § första stycket tredje meningen tillämpas även på verk som har tillkommit före ikraftträdandet, på radio- och televisionsutsändningar, upptagningar och framföranden som har ägt rum före ikraftträdandet och på sammanställningar som har gjorts före ikraftträdandet.

⁵ Senaste lydelse 1980:610.

⁶ Senaste lydelse 1973:363.

3. Bestämmelsen i 47 § första stycket tillämpas även på upptagningar som har gjorts före lagens ikraftträdande, förutsatt att den tid inom vilken en utsändning har gett rätt till ersättning enligt äldre bestämmelser då inte har löpt ut.

4. Bestämmelserna om skyddstid i 45 § andra stycket, 46 § första stycket och 48 § andra stycket tillämpas även på framföranden, ljudupptagningar samt ljudradio- och televisionsutsändningar som har ägt rum före lagens ikraftträdande, förutsatt att skyddstiden enligt äldre bestämmelser då inte har löpt ut.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 31 oktober 1985

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdsen, Leijon, Hjelm-Wallén, Andersson, Göransson, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Hultström, Lindqvist

Föredragande: statsrådet Wickbom

Lagrådsremiss om ändringar i den upphovsrättsliga lagstiftningen

1 Inledning

I Sverige tillkallades i mars 1976 särskilda sakkunniga med uppdrag att företa en allmän översyn av upphovsrättslagstiftningen. De sakkunniga, som antog namnet upphovsrättsutredningen, erhöll tilläggsdirektiv i februari 1977.¹ Motsvarande utredningar har tillkallats i de andra nordiska länderna.

Utredningen har tidigare lagt fram ett delbetänkande och två promemorior med förslag till olika ändringar i den upphovsrättsliga lagstiftningen. Dessa förslag har lett till lagstiftning.

I delbetänkandet (SOU 1983:65) *Översyn av upphovsrättslagstiftningen* har utredningen lagt fram ytterligare förslag till ändringar på tre olika områden. Det första gäller utövande konstnärers, fonogramframställares och radio- och TV-företags rättigheter. Det andra gäller möjligheterna till kopiering för enskilt bruk av skyddade verk och prestationer. Det tredje slutligen gäller upphovsrättsliga frågor i anslutning till utnyttjandet av filmverk, särskilt i videogramform. Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena har gjorts i justitiedepartementet och finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Dnr 3455-83).

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels en sammanfattning av betänkandet som *bilaga 1*, dels utredningens lagförslag som *bilaga 2*, dels en förteckning över remissinstanserna som *bilaga 3*.

I lagstiftningsärendet har samråd skett med företrädare för vederbörande departement i de andra nordiska länderna.

¹ Justitieombudsmannen Per-Erik Nilsson, ordförande, redaktören Torsten Bengtson, riksdagsledamoten Ing-Marie Hansson, f. d. radiochefen Otto Nordenskiöld, docenten Ola Nyquist och kommunalrådet Joakim Ollén.

2 Nuvarande förhållanden

Prop. 1985/86: 79

Med upphovsrätt menas den tidsbegränsade rätt som författare, kompositörer, konstnärer och andra upphovsmän har till sina verk. Bestämmelser om denna rätt finns i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen, URL). I denna finns också bestämmelser om s. k. närstående rättigheter, dvs. rättigheter som står upphovsrätten nära. De ger utövande konstnärer (artister, musiker, sångare m. fl.), producenter av fonogram (grammofonskivor och andra ljudinspelningar) samt radio- och TV-företag vissa tidsbegränsade rättigheter att bestämma över utnyttjandet av deras prestationer.

Rätten till fotografiska bilder liknar upphovsrätten. Den regleras i en särskild lag, lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild (fotografilagen, FotoL).

De lagar som nu har nämnts bygger på tanken att upphovsmän och andra personkategorier som omfattas av lagstiftningen skall ha vissa ensamrättigheter när det gäller användningen av deras verk eller prestationer. Syftet med skyddet för upphovsmännen är främst att stimulera det andliga skapandet och därigenom i vid mening främja utvecklingen i samhället.

På liknande sätt skall de utövande konstnärernas rättigheter utgöra en stimulans för deras verksamhet. När det gäller skyddet för denna speciella kategori tillkommer emellertid även en social aspekt. Den nya mediateknologin har nämligen haft stor betydelse för denna yrkesgrupps del bl. a. genom att den gjort det möjligt att i stor omfattning ersätta levande framföranden med inspelningar. Därigenom har skapats ett hot mot sysselsättningen och mot kårens utkomstmöjligheter, något som i viss mån kan mötas genom att de utövande konstnärerna i lagen ges vissa upphovsrättsliknande befogenheter.

Till de nu nämnda aspekterna på det upphovsrättsliga systemet kommer ytterligare en. Detta system behövs nämligen också som säkerhet för de ofta betydande investeringar som är nödvändiga för produktionen av böcker, musikinspelningar, videogram och andra typer av kultur- eller informationsalster. Utan ett upphovsrättsligt skydd skulle en sådan produktion inte vara ekonomiskt lönande utan kunna omöjliggöras exempelvis genom en omfattande kopiering av verken i fråga.

Den egentliga upphovsrätten ger skydd åt alster av andligt skapande, dvs. för vad som i lagen kallas "litterärt eller konstnärligt verk". Den förstnämnda kategorin omfattar främst skönlitterära eller beskrivande framställningar i tal eller skrift. Begreppet "konstnärligt verk" omfattar främst musikaliska verk, filmverk och olika typer av konstverk, exempelvis alster av två- eller tredimensionell bildkonst, byggnadskonst eller brukskonst.

En förutsättning för att ett verk skall anses föreligga är att alstret utgör resultatet av en andlig skapande insats, dvs. att det uppnår vad som ofta kallas "verkshöjd".

De rättigheter som lagen ger varje upphovsman till ett verk är av två slag. Det ena utgörs av den s. k. ekonomiska rätten eller förfoganderätten och det andra av den s. k. ideella rätten. Samtliga dessa rättigheter är

ensamrättigheter, dvs. upphovsmannen kan hindra andra från att företa handlingar som omfattas av resp. rättighet.

Förfoganderätten innehåller i sin tur två huvuddelar. Den innebär för det första en rätt att framställa exemplar av verket, s. k. mångfaldiganderätt. Den andra är rätten att göra verket tillgängligt för allmänheten. Härmed avses att verket framförs eller visas offentligt eller att exemplar av verket utbjuds till försäljning, uthyrning eller utlåning eller sprids till allmänheten på annat sätt (den s. k. spridningsrätten).

Den typ av ideella rättigheter som ingår i upphovsrätten utgörs av en principiell rätt för upphovsmannen att kräva att han eller hon skall anges när exemplar framställs av verket eller detta görs tillgängligt för allmänheten. Vidare innefattar den ideella rätten en rätt att motsätta sig att verket ändras eller görs tillgängligt för allmänheten i en sådan form eller i ett sådant sammanhang att upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränks.

I de ekonomiska rättigheter som varje upphovsman sålunda har till sitt verk finns enligt lagen en rad inskränkningar av hänsyn till olika motstående allmänna eller enskilda intressen.

En viktig sådan inskränkning utgörs av möjligheten för var och en att för enskilt bruk framställa enstaka exemplar av offentliggjorda verk. Denna möjlighet gäller dock inte beträffande utförande av byggnadsverk. Vidare är möjligheterna begränsade när det gäller att för eget bruk med hjälp av någon annan framställa exemplar av vissa slags verk.

Det finns även en rad andra inskränkningar i mångfaldiganderätten. Sålunda är det tillåtet att citera ur offentliggjorda verk, att låna ur tidningar och tidskrifter för användning i andra tidningar och tidskrifter, att framställa exemplar i blindskrift m. m. Även i upphovsmannens rätt till offentligt framförande finns vissa inskränkningar. Bl. a. är det tillåtet att utan tillstånd av upphovsmannen framföra verk offentligt vid gudstjänst eller undervisning.

Betydande inskränkningar finns också i spridningsrätten. Sedan ett litterärt eller musikaliskt verk har getts ut gäller nämligen i princip att de exemplar som omfattas av utgivningen får spridas vidare och även visas offentligt. Vissa undantag gäller dock beträffande uthyrning av musikaliska verk. Liknande regler gäller för spridning och offentlig visning av utgivna eller överlåtna exemplar av konstverk.

Utöver vad som nu har sagts kan nämnas att upphovsrätten i stor utsträckning faller bort i fråga om handlingar som har upprättats av myndigheter.

Såväl de ekonomiska som de ideella rättigheterna är som nyss har nämnts begränsade i tiden. De varar i huvudfallet under upphovsmannens livstid och 50 år efter hans död.

De ekonomiska rättigheterna kan överlåtas av upphovsmannen. De ideella rättigheterna kan däremot inte överlåtas. De kan emellertid i viss utsträckning efterges av upphovsmannen med bindande verkan.

URL innehåller, som nämnts, också regler om närstående rättigheter. Artister, musiker, skådespelare och andra utövande konstnärer har sålunda skydd för sina framföranden av litterära eller konstnärliga verk. Fram-

föränderna får inte utan konstnärens samtycke tas upp på grammofonskiva, film eller annan anordning genom vilken de kan återges. De får inte heller utan sådant samtycke sändas ut i ljudradio eller TV eller göras tillgängliga för allmänheten genom s. k. direkt överföring, exempelvis från en konsertlokal till en annan lokal. Har ett framförande spelats in på en sådan anordning som nu har nämnts, får framförandet inte utan konstnärens samtycke överföras till en annan sådan anordning förrän 25 år har gått från det år då inspelningen gjordes.

Grammofonskivor och andra fonogram på vilka ljud har tagits upp får inte eftergöras utan producentens samtycke. Upptagningen får inte heller föras över från en anordning till en annan. Detta skydd gäller under 25 år från det år då inspelningen gjordes.

Om en ljudupptagning används vid ljudradio- eller TV-utsändning inom den nämnda 25-årsperioden, skall ersättning utgå till producenten av upptagningen och till den utövande konstnär vars framförande finns på denna.

En tredje kategori som har skydd enligt reglerna om närstående rättigheter är radio- och TV-företag. En radio- eller TV-utsändning får inte utan sändarföretagets samtycke återutsändas eller tas upp på en anordning genom vilken den kan återges. Om en upptagning har gjorts, får den inte utan företagets samtycke föras över från en sådan anordning till en annan förrän 25 år har gått från det år då utsändningen ägde rum.

Rätten till fotografiska bilder regleras som nämnts i FotoL. Skyddet enligt denna lag gäller för alla slag av fotografier och liknar i sina huvuddrag det upphovsrättsliga skyddet. Sålunda har den som har framställt en fotografisk bild dels en ensamrätt att på alla slags sätt framställa exemplar av bilden och att visa den offentligt, dels en ideell rätt. Skyddstiden är i normalfallet 25 år från det år då bilden framställdes. Om bilden har ett konstnärligt eller vetenskapligt värde, gäller emellertid skyddet under fotografens livstid och 50 år efter hans död.

Både i de närstående rättigheterna och i fotografirätten finns inskränkningar som motsvarar dem som gäller för den egentliga upphovsrätten.

Intrång i rättigheterna enligt URL och FotoL kan medföra olika typer av påföljder. Uppsåtliga eller grovt oaktsamma intrång kan straffas med böter eller fängelse i högst två år. Obehöriga utnyttjanden medför alltid skyldighet att till rättighetshavaren betala ersättning som skall utgöra skäligt vederlag för utnyttjandet. I fall av uppsåtliga eller oaktsamma utnyttjanden eller intrång skall dessutom förlust, lidande eller annat förfång ersättas. Egendom som har varit föremål för intrång eller överträdelse skall, om så anses skäligt, avstås mot lösen till rättsinnehavaren eller ändras eller förstöras.

Den svenska upphovsrättslagstiftningen tillämpas i första hand på svenska verk och prestationer. Vad som föreskrivs om upphovsrätt gäller sålunda verk av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige samt verk som först har getts ut i Sverige. Bestämmelserna om närstående rättigheter är tillämpliga på framförande, ljudupptagning samt ljudradio- och TV-utsändning som äger rum i Sverige.

Genom Sveriges anslutning till olika internationella konventioner på området har emellertid bestämmelserna i den svenska upphovsrättslag-

stiftningen en vidsträckt tillämpning också på verk och prestationer med ursprung i utlandet.

På den egentliga upphovsrättens område finns två konventioner. Den ena är 1886 års Bernkonvention för skydd av litterära och konstnärliga verk och den andra är 1952 års Världskonvention om upphovsrätt. Till vardera konventionen har mellan 75 och 80 stater anslutit sig. En av huvudprinciperna enligt konventionssystemen är, förenklat uttryckt, att en ansluten stat är skyldig att ge upphovsrättsligt skydd enligt sin nationella upphovsrättslag även åt verk från alla andra stater som ingår i resp. konvention. På grund av sin anslutning till dessa konventioner ger Sverige skydd enligt URL och FotoL åt verk från de andra länder som är anslutna till dem. Reglerna härom finns i förordningen (1973:529) om tillämpning av lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild med avseende på andra länder och områden, m. m.

Även i fråga om de närstående rättigheterna finns en rad internationella överenskommelser som Sverige har tillträtt. Skydd för alla tre kategorierna av rättighetshavare på området ges enligt 1961 års Internationella konvention om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag (den s. k. Romkonventionen) med f. n. 27 anslutna stater. Fonogramproducenternas rättigheter regleras i 1971 års konvention rörande skydd för framställare av fonogram mot olovlig kopiering av deras fonogram (den s. k. Fonogramkonventionen) med f. n. 38 anslutna stater. Inom Europa finns en särskild regional konvention om skydd för TV-företag, nämligen 1960 års Europeiska överenskommelse om skydd för televisionsutsändningar till vilken f. n. tio stater är anslutna.

De nu nämnda överenskommelserna bygger på samma principer som konventionerna på det rent upphovsrättsliga området. På grund av sin anslutning till dessa ger Sverige, när det gäller rättighetshavare som omfattas av resp. överenskommelse, skydd även åt framföranden, ljudupptagningar och radio- och TV-utsändningar som äger rum i andra stater som har tillträtt dessa överenskommelser.

3 Huvuddragen av utredningens förslag

I *bilaga 1* ges en sammanfattning av utredningens förslag. Här skall därför bara pekas på några huvuddrag i förslagen.

När det först gäller möjligheten att framställa exemplar för enskilt bruk föreslår utredningen en rad skärpningar i de nu gällande reglerna. Från rätten till sådan exemplarframställning undantas enligt förslaget inte bara byggnadsverk utan även vissa andra typer av verk. Vidare föreslås inskränkningar i nuvarande möjligheter att anlita hjälp av utomstående för att framställa exemplar för enskilt bruk. Särskilda bestämmelser föreslås i fråga om användning av sådan medhjälp för inspelning av radio- och TV-program.

För att kompensera rättighetshavarna för det inkomstbortfall och det ökade utnyttjande som hemkopieringen på ljud- och bildsidan innebär

föreslår utredningen en ordning med privaträttsliga avgifter på oinspelade ljud- och videoband.

På de närstående rättigheternas område tar utredningen upp en rad olika frågor. Bland de viktigaste förslagen märks en förlängning av skyddstiden från nuvarande 25 till 50 år från det år en upptagning eller utsändning ägde rum. Utredningen föreslår också att ersättning för användning av ljudinspelningar skall utgå inte bara som i dag vid radio- eller TV-utsändningar utan också när en inspelning används i förvärvssyfte i andra offentliga sammanhang, t. ex. diskotek, varuhus m. m. Vidare föreslås vissa ändringar i reglerna om vilka konstnärer/producenter som skall ha skydd (de s. k. anknytningsmomenten).

På videogramområdet behandlar utredningen spridningsrätten i fråga om filmverk, dvs. upphovsmannens rätt att bestämma över utbudande till försäljning, uthyrning, utlåning eller annan spridning till allmänheten av exemplar av verket. Enligt utredningens uppfattning gäller en sådan spridningsrätt utan begränsningar beträffande exemplar av filmverk. Utredningen föreslår endast den ändringen i förhållande till vad som sålunda anses gälla att den som har köpt ett lagligen utgivet exemplar av ett filmverk, exempelvis ett videogram, skall ha rätt att överlåta detta vidare. Detta skall dock inte gälla om överlåtelser sker inom ramen för förvärvsverk-samhet. Producenter av filmverk skall också enligt förslaget få en självständig rätt i linje med vad som i dag gäller för fonogramproducenter.

4 Allmän motivering

4.1 Allmänna utgångspunkter

Den nuvarande svenska upphovsrättsliga lagstiftningen kom till år 1960. Med undantag för några mindre reformer har den sedan dess förblivit oförändrad. Under de 25 år som nu har gått sedan lagens tillkomst har emellertid stora förändringar skett i samhället vilka påverkar tillämpningen av lagstiftningen. Framför allt har den nya teknologin på mediaområdet i hög grad haft inflytande på upphovsmäns och andra rättighetshavares situation. Denna tekniska utveckling har, tillsammans med den ekonomiska, kulturella och sociala utvecklingen, helt allmänt gjort det allt svårare att finna en lämplig balans mellan å ena sidan upphovsmäns och andra rättighetshavares intressen och å andra sidan olika motstående intressen.

Det är huvudsakligen mot denna bakgrund som man skall se det reformarbete som under en längre tid har bedrivits på det upphovsrättsliga området. Detta reformarbete har i Sverige väsentligen grundats på förslag som utarbetats av upphovsrättsutredningen. Utredningens arbete har till stor del bedrivits i samarbete med motsvarande utredningar i övriga nordiska länder.

I det tidigare nämnda delbetänkandet (SOU 1983:65) Översyn av upphovsrättslagstiftningen har utredningen lagt fram förslag på områden där delreformer enligt utredningens mening är nödvändiga framför allt på grund av den tekniska utvecklingen. Dessa områden rör dels möjligheten

att för enskilt bruk framställa exemplar av skyddade verk, *dels* vissa upphovsrättsliga frågor i anslutning till videogram, *dels* skyddet för utövande konstnärers, fonogramframställares och radio- och TV-företags rättigheter (s. k. närstående rättigheter, dvs. rättigheter som står upphovsrätten nära). I anslutning till behandlingen av det förstnämnda ämnesområdet har utredningen också lagt fram ett förslag om en upphovsrättslig avgift på oinspelade ljud- och videoband.

Utredningens förslag har helt allmänt mottagits positivt under remissbehandlingen. Sålunda har huvudlinjerna i utredningens förslag tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det övervägande antalet remissinstanser. När det gäller olika enskilda frågor som utredningen har tagit upp kommer dock betydande motsättningar till uttryck.

Innan jag går in på de olika delfrågorna skall jag ta upp en mera principiell fråga som ett par remissinstanser har berört. Det gäller upphovsrättens roll och struktur i dagens samhälle och dess förhållande till kulturpolitiken. Dessa remissinstanser anser det vara en brist att utredningen inte har närmare belyst vad som har betecknats som en pågående schablonisering och kollektivisering på det upphovsrättsliga området och de brytningar mellan allmänna och enskilda intressen som har föranletts av denna utveckling. Man bör enligt dem anlägga en enhetlig syn på en rad principiella frågor och söka komma fram till en samlad lösning. I dessa remissyttranden framhålls att åtskilliga av förslagen måste betraktas som preliminära och att det därför är klokast att vänta med lagstiftning.

Till detta vill jag först helt allmänt säga att det självfallet alltid är viktigt att man sätter in förslag till reformer i ett större sammanhang. Det är också riktigt att den samhälleliga, ekonomiska och kulturella utvecklingen har haft och har en mycket stor betydelse för det upphovsrättsliga regelsystemet. Denna utveckling bör naturligtvis få konsekvenser för systemets utformning. Regelsystemets grundläggande principer är emellertid fastlagda sedan länge såväl internationellt som i Sverige. Några mera grundläggande ingrepp i detta systems huvudprinciper och praktiska utformning kan det därför inte nu bli fråga om. Samtidigt är det emellertid angeläget att systemet och dess praktiska tillämpning på olika sätt anpassas till den verklighet där det skall utnyttjas. Därtill kommer nödvändigheten av att utan alltför stort dröjsmål kunna anpassa systemet till den snabba tekniska utvecklingen på media- och informationsområdena. Det är också en självklar utgångspunkt att man på detta område bör försöka bevara och stärka den nordiska rättsenheten. Denna skulle kunna skadas om man kommer i otakt i reformarbetet.

Från rent principiella utgångspunkter finns det alltså inte skäl att vänta med att lägga fram något förslag till lagstiftning på grundval av betänkan-det. Beträffande några av de frågor som utredningen har tagit upp, nämligen frågan om exemplarframställning för enskilt bruk och vissa upphovsrättsliga frågor i samband med videogram, föreligger dock särskilda förhållanden som gör det befogat att avvakta den närmare utvecklingen innan man binder sig för vilken lagteknisk lösning som bör väljas.

När det först gäller frågan om *exemplarframställning för enskilt bruk* bör till en början nämnas att den moderna reproduktionstekniken har gjort det

möjligt att framställa exemplar av skyddade verk i en omfattning och av en kvalitet som var helt otänkbar när de nuvarande reglerna i URL om exemplarframställning kom till. En konsekvens härav är att upphovsmän och andra rättighetshavare i hög grad har tappat kontrollen över hur och i vilka sammanhang som deras verk och prestationer används. Den moderna reproduktionstekniken har med andra ord urholkat värdet av mångfaldiganderätten, en av de grundläggande rättigheterna i upphovsrättslagstiftningen. För vissa kategorier av rättighetshavare kan denna utveckling medföra minskade utkomstmöjligheter och därmed också ökade sysselsättningsproblem.

Som framgår av det som nu har sagts medför den alltmera ökande kopieringen av skyddat material för enskilt bruk negativa rättspolitiska och kulturpolitiska effekter. Det är därför angeläget att lagstiftningen på detta område utformas så att dessa negativa effekter såvitt möjligt undviks. Samtidigt bör dock allmänheten och användarna ges rimliga möjligheter att utnyttja den nya reproduktionstekniken också för kopiering för enskilt bruk. Det är mot den bakgrunden i och för sig viktigt att man utan dröjsmål försöker utforma de regler som kan anses behövliga i sammanhanget. Härvid bör man emellertid också beakta en annan omständighet.

Några remissinstanser har anfört att man bör dröja med lagstiftning om det enskilda bruket till dess att tiden är mogen för lagstiftning rörande det s. k. halvenskilda bruket, dvs. kopieringen exempelvis för informationsändamål inom myndigheter, organisationer och andra sammanslutningar. Enligt min mening har dessa båda frågor så många beröringspunkter att de bör behandlas i ett sammanhang. Utredningens förslag beträffande det halvenskilda bruket kan enligt vad jag har inhämtat förväntas relativt snart. Jag anser därför att man bör avvakta detta förslag innan man tar ställning till hur en lagstiftning om det enskilda bruket bör utformas. I övriga nordiska länder har man intagit samma ståndpunkt i denna fråga.

Mot bakgrund av den omfattande privata inspelningsverksamheten av bl. a. musik från radio eller grammofonskivor har utredningen också tagit upp frågan om en avgift på oinspelat bandmaterial och/eller inspelningsapparat, vilken avgift skulle tillfalla rättighetshavarna. Denna fråga bör enligt min mening behandlas tillsammans med övriga frågor rörande det enskilda bruket, och jag tar därför inte upp den i detta sammanhang.

När det sedan gäller *vissa upphovsrättsliga frågor i samband med videogram* rör de framför allt *spridningsrätten i fråga om filmverk*. Enligt 2 § URL har varje upphovsman en ensamrätt att göra verket tillgängligt för allmänheten. Beträffande litterära och musikaliska verk samt konstverk gäller dock enligt 23 § och 25 § första stycket URL den inskränkningen i denna spridningsrätt att, sedan ett sådant verk har getts ut, de utgivna exemplaren som huvudregel får spridas vidare till allmänheten utan upphovsmannens samtycke. Några motsvarande inskränkningar föreskrivs däremot inte i URL när det gäller andra former av verk, exempelvis filmverk.

Utredningen har gjort en genomgång av rättsläget och kommit till den slutsatsen att spridningsrätten beträffande filmverk f. n. gäller utan några begränsningar (se betänkandet s. 164). Utredningen anser dock att det i

fortsättningen bör gälla den begränsningen att filmverk som är lagligen utgivna för försäljning, t. ex. videogram, får utan samtycke överlåtas vidare, dock inte inom ramen för förvärvsverksamhet.

Ett par remissinstanser ifrågasätter om utredningens analys av rättsläget beträffande spridningsrätten är riktig. Andra menar att utredningens förslag till inskränkningar i spridningsrätten inte går tillräckligt långt. Några remissinstanser slutligen uttalar att det inte bör lagstiftas alls i denna fråga. Man åberopar därvid bl. a. att det inte finns något akut behov av lagstiftning och att viktiga kulturpolitiska frågor om videogram diskuteras på annat håll samt att man vet för litet om videogrammens framtida användningsområden.

Jag delar utredningens uppfattning att upphovsmännen f. n. får anses ha en obegränsad spridningsrätt i fråga om filmverk. Enligt min mening saknas det skäl att nu införa lagregler som begränsar denna spridningsrätt i vissa hänseenden. Man riskerar nämligen då att binda rättsläget vid en tidpunkt då det är osäkert åt vilket håll videogrammarknaden i Sverige kommer att utvecklas. I sammanhanget bör också beaktas de kulturpolitiska överväganden som fortfarande pågår om videogramanvändningen i olika sammanhang i Sverige. Ett ytterligare skäl för att inte nu lägga fram något förslag beträffande spridningsrätten av filmverk är att något motsvarande förslag ännu inte har lagts fram i Finland.

En fråga som har samband med videogramfrågorna är om möjligheten att *framställa exemplar av filmverk* bör regleras särskilt i URL. Utredningen har för sin del ansett att något egentligt behov inte finns av sådana särskilda regler. Denna uppfattning har kritiserats av vissa remissinstanser. Själv anser jag dock liksom utredningen att det inte finns anledning att f. n. införa uttryckliga regler i detta hänseende. I de flesta fall torde denna fråga ha reglerats i branschpraxis eller, i fråga om nyare filmverk, i själva filmavtalen.

Vad jag nu har sagt innebär att jag i det följande tar upp endast de frågor om närstående rättigheter som har aktualiserats genom utredningens förslag. Därvid avser jag att behandla frågan om

- skyddet för utövande konstnärer i avsnitt 4.2,
- skyddet för producenter i avsnitt 4.3,
- skyddet mot utnyttjande av upptagningar i avsnitt 4.4,
- skyddstiden för utövande konstnärer och producenter i avsnitt 4.5,
- det geografiska tillämpningsområdet för skyddet för utövande konstnärer och producenter i avsnitt 4.6, och
- ikraftträdande m. m. i avsnitt 4.7.

Mina kommentarer till de enskilda lagbestämmelserna återfinns i specialmotiveringen (avsnitt 6).

Mitt förslag: Utövande konstnärer skall även i fortsättningen ha ett särskilt skydd enligt bestämmelserna om s. k. närstående rättigheter. Vidare skall skyddet liksom i dag ta sikte på framförandet av ett litterärt eller konstnärligt verk och inte på den konstnärliga prestationen som sådan.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag (se betänkandet s. 32–37).

Remissinstanserna: Det fåtal remissinstanser som har uttalat sig i frågan tillstyrker utredningens förslag.

Skälen för mitt förslag: En utövande konstnärs framförande av ett verk har f. n. inte samma vidsträckta skydd som gäller för verket som sådant enligt bestämmelserna i URL om den egentliga upphovsrätten. Sådana framföranden skyddas enligt bestämmelserna i URI om s. k. närstående rättigheter mot utnyttjande på teknisk väg (inspelning eller utsändning i radio eller TV) men inte mot t. ex. ett plagiat eller ett nära efterliknande.

Frågan om att införa ett egentligt upphovsrättsligt skydd för utövande konstnärer har övervägts av utredningen, som dock har avvisat denna tanke.

Enligt min mening skulle ett sådant skydd bl. a. förutsätta att konstnärens framförande har en viss konstnärlig nivå och individuell prägel. De nuvarande skyddsbestämmelserna för de utövande konstnärerna kan knappast anses ställa något krav i detta hänseende (jfr. prop. 1960:17 s. 228–229). Om de utövande konstnärernas framföranden av ett verk förs in under den egentliga upphovsrätten skulle följden bli en skärpning av förutsättningarna för deras nuvarande skydd. En sådan utveckling skulle enligt min mening vara olycklig. I stället bör skyddet för de utövande konstnärerna, liksom nu, omfatta alla framföranden av verk. Jag föreslår därför inte någon ändring när det gäller själva skyddets konstruktion.

Den danska utredningen har i betänkandet (Nr 962) "Beskyttelse af kunstneriske præstationer" föreslagit att skyddet för utövande konstnärer inte skall knytas till framförandet av ett litterärt eller konstnärligt verk utan till "en kunstnerisk præstation, herunder navnlig framførelsen af et litterært eller kunstnerisk verk." Även den finska utredningen, vars betänkande ännu inte har publicerats, synes vara inne på likartade tankegångar. Den norska upphovsrättsutredningen föreslår däremot i betänkandet (NOU 1983:35) Endringer i åndsverkloven att man skall behålla den nuvarande principiella konstruktionen av skyddet. Den svenska utredningen har samma inställning. Som skäl har utredningen framför allt åberopat att en anknäpning till framförandet som sådant (prestationen) i stället för till framförande av ett verk skulle leda till gränsdragningsproblem och till en skärpning av förutsättningarna för skydd.

Vid de nordiska departementsöverläggningar som har berörts i avsnitt 1 har deltagarna varit eniga om att man bör behålla den nuvarande rättighetskonstruktionen. För egen del anser jag att de skäl för en sådan ordning som

den svenska utredningen har åberopat, liksom vikten av nordisk rättslighet, talar för att skyddet för de utövande konstnärerna också i fortsättningen knyts till framföranden av litterära och konstnärliga verk och inte till framförandet som sådant.

En speciell aspekt på denna fråga gäller skyddet mot plagiat av utövande konstnärers framföranden (s. k. "sound-alikes"). Utredningen har uttalat att marknadsföringslagen i vissa fall kan användas mot utbud av sådana plagiat. I övrigt har utredningen anfört principiella skäl mot ett särskilt sådant plagiatskydd, såsom att den konstnärliga friheten riskerar att beskäras och att inom immaterialrätten teknik, stil och manér etc. inte är skyddade.

Jag instämmer för min del i de betänkligheter av principiellt slag som utredningen har anfört när det gäller att införa ett särskilt plagiatskydd. Några bestämmelser i detta hänseende bör alltså inte tillskapas.

Att skyddet för utövande konstnärer även i fortsättningen bör knytas till framföranden av verk och inte till framförandet som sådant innebär bl. a. att något särskilt skydd inte bör införas för t. ex. cirkus- och varietéartisters prestationer till den del deras prestationer inte är att anse som framföranden av litterära eller konstnärliga verk. Som utredningen har framhållit torde dessa artister i allmänhet kontraktsvägen kunna skaffa sig garantier mot att obehöriga upptagningar sker av sådana prestationer. Vid de nordiska departementsöverläggningarna har man också enats om att några särskilda skyddsbestämmelser inte bör införas för cirkus- och varietéartister m. fl.

4.3 Skyddet för producenter

4.3.1 Huvudprinciperna för skyddet

Mitt förslag: Producenter skall även i fortsättningen ha ett särskilt skydd enligt bestämmelserna om s. k. närstående rättigheter.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag (se betänkandet s. 32).

Remissinstanserna: Utredningens förslag lämnas utan erinran.

Skälen för mitt förslag: F. n. gäller ett särskilt producentskydd på tre områden, nämligen för fonogramproducenter (46 § URL), för radio- och TV-företag (48 § URL) och för framställare av kataloger, tabeller och andra sådana arbeten (49 § URL).

En fråga som har diskuterats mellan de nordiska utredningarna är om dessa producentkategorier på samma sätt som f. n. skall ha ett särskilt skydd enligt bestämmelserna i URL om närstående rättigheter eller om de i stället bör hänvisas till det skydd som de kan få genom avtal med upphovsmän, utövande konstnärer och andra rättighetshavare.

I likhet med dessa utredningar anser jag att det finns ett stort behov av ett självständigt producentskydd, särskilt med hänsyn till det omfattande utnyttjande som dagligen sker av deras prestationer. De producentkatego-

rier som nu har ett särskilt skydd enligt bestämmelserna om närstående rättigheter bör alltså ha detta även i fortsättningen.

Den tekniska utvecklingen väcker emellertid frågan om inte ett motsvarande skydd bör tillskapas även för andra kategorier producenter. Särskilt är det då producenter av filmverk och av teaterföreställningar som blir aktuella. Frågan om ett skydd för dessa producenter behandlas i de båda följande avsnitten.

4.3.2 Producenter av filmverk

Mitt förslag: Producenter av filmverk skall ha rätt att bestämma över mångfaldigande av verket.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag (se betänkandet s. 175–176).

Remissinstanserna: Flertalet av dem som har uttalat sig tillstyrker utredningens förslag.

Skälen för mitt förslag: Producenter av filmverk saknar f. n. – till skillnad från bl. a. fonogramproducenter – en rätt att bestämma över mångfaldigande av verket. För filmproducenterna, i första hand videogramproducenterna, är situationen emellertid i mångt och mycket densamma som för fonogramproducenterna. Liksom musikinspelningar distribueras filmer numera till allmänheten i en form som är lätt och ibland mycket lönande att kopiera. Särskilt den nutida tekniska utvecklingen på videogramområdet har underlättat sådan kopiering. Därmed har också behovet ökat att snabbt och effektivt kunna ingripa mot olovlig kopiering.

Möjligheterna till sådana ingripanden ökar, om producenten av filmverket ges en rätt att bestämma över mångfaldigande av verket på samma sätt som fonogramproducenter har i dag. Av dessa skäl anser jag i likhet med utredningen och de flesta remissinstanserna att filmproducenter bör få en sådan rätt.

Motsvarande ordning avses bli föreslagen i övriga nordiska länder.

4.3.3 Producenter av teaterföreställningar

Mitt förslag: Något särskilt skydd som ger producenter av teaterföreställningar en rätt att tillåta eller förbjuda bl. a. inspelningar eller utsändningar av sådana föreställningar införs inte.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag (se betänkandet s. 56).

Remissinstanserna: Endast ett par remissinstanser har uttalat sig i denna fråga. Dessa anser att ett särskilt skydd bör införas för producenter av teaterföreställningar.

Skälen för mitt förslag: Med hänsyn till de stora personella och ekonomiska insatser som krävs för att sätta upp en teaterföreställning kan det i

och för sig te sig rimligt att de som producerar en sådan föreställning ges ett särskilt skydd mot andras obehöriga utnyttjanden av föreställningen. I sammanhanget bör beaktas att den tekniska utvecklingen i fråga om inspelning och mångfaldigande har gjort det avsevärt lättare än förr att tillgodogöra sig och utnyttja resultatet av teaterproducenternas arbete.

Utredningen har emellertid stannat för att inte föreslå ett särskilt skydd för teaterproducenter. Som skäl för denna ståndpunkt har utredningen anfört att en teaterproducent har praktiska möjligheter att hindra oönskade utnyttjanden genom att hindra tillträde till teatersalongen och att han också genom avtal med de berörda rättighetshavarna kan hindra sådana utnyttjanden. Enligt utredningen torde skyddsbehovet vidare åtminstone delvis kunna tillgodoses genom annan lagstiftning, såsom marknadsföringslagen, eller genom regler eller principer på det avtalsrättsliga området.

Också de andra nordiska utredningar som har behandlat frågan om ett särskilt skydd för teaterproducenter har avvisat tanken på ett sådant skydd.

Vid remissbehandlingen av utredningens betänkande har ett par remissinstanser anfört att det finns åtskilliga exempel på missbruk som visar att det kan finnas behov av ett särskilt skydd för producenter av teaterföreställningar. De har också pekat på problem när det gäller möjligheterna att genom avtal med de utövande konstnärerna hindra olovliga och okontrollerade inspelningar av sådana föreställningar. I de nämnda remissyttrandena har vidare framhållits att ett skydd genom marknadsföringslagen inte rättsligt sett kan jämföras med ett egentligt producentskydd och att det är osäkert om regler eller principer från det avtalsrättsliga området kan ge något effektivt skydd.

Mot bakgrund av vad som har anförts under remissomgången har frågan om ett särskilt skydd bör införas för teaterproducenter tagits upp vid de nordiska departementsöverläggningar som har berörts i avsnitt 1. Därvid har man inte ansett några övertygande skäl ha framkommit för att gå ifrån den ståndpunkt man tidigare har intagit i denna fråga.

Av hänsyn främst till vikten av nordisk rättsenhet på detta område är jag inte beredd att nu föreslå några speciella regler om skydd för producenter av teaterföreställningar.

4.4 Skyddet mot utnyttjande av upptagningar

4.4.1 Konstruktionen av skyddet

Mitt förslag: Någon ändring föreslås inte i den principiella utformningen av de utövande konstnärernas rättigheter när det gäller bruket av upptagningar.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag (se betänkandet s. 40–43). I ett särskilt yttrande av vissa av utredningens experter föreslås dock att de utövande konstnärerna ges en ensamrätt till utnyttjandet av upptagningar och inte bara som i dag en ersättningsrätt vid bruk av ljudupptagningar i vissa sammanhang (se betänkandet s. 200–202).

Remissinstanserna: En del remissinstanser tillstyrker en ändring i enlighet med vad som har föreslagits i det särskilda yttrandet. Andra remissinstanser delar däremot utredningens uppfattning att en sådan ändring inte bör göras.

Skälen för mitt förslag: De utövande konstnärerna har i dag endast begränsade rättigheter när det gäller det vidare utnyttjandet av upptagningar av deras framföranden. Huvudsakligen har de rätt att bestämma över mångfaldigandet av upptagningarna. De har vidare rätt till ersättning när ljudupptagningar används i radio- eller TV-utsändningar. Ersättningsrätten gäller dock inte vid ljudfilm och inte heller vid bildupptagningar. Någon rätt utöver den rena ersättningsrätten finns inte i fråga om ljudupptagningar.

Användningen av inspelningar i stället för levande framföranden utgör ett allt större problem för artister och musiker när det gäller deras sysselsättning. Med hänsyn härtill kan det i och för sig finnas goda skäl att utvidga framför allt de utövande konstnärernas möjligheter till kontroll över hur upptagningar av deras framföranden används.

Att införa en ensamrätt i fråga om alla former av offentligt framförande av upptagningar är emellertid ett principiellt mycket stort steg vars konsekvenser f. n. inte kan överblickas. Inte heller i något av de övriga nordiska länderna synes man vara beredd att föreslå lagstiftning i denna riktning. Jag anser mig därför inte nu kunna föreslå någon sådan ändring av de utövande konstnärernas rättigheter när det gäller bruket av upptagningar.

4.4.2 Ersättningsrätten

Mitt förslag: Utövande konstnärers och fonogramframställares rätt till ersättning för offentligt framförande av upptagningar utvidgas till att omfatta inte bara framföranden i radio och TV utan också andra offentliga framföranden som sker i förvärvssyfte. Rätten till ersättning får göras gällande genom konstnärer och fonogramframställare gemensamt i stället för som nu endast genom framställaren.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag (se betänkandet s. 43–45 och 52–53).

Remissinstanserna: Utredningens förslag om en utvidgad ersättningsrätt tillstyrks eller lämnas utan erinran av praktiskt taget alla remissinstanser. När det gäller vem som skall få göra gällande ersättningsrätten tillstyrks utredningsförslaget av de remissinstanser som har uttalat sig i frågan.

Skälen för mitt förslag: Användningen av inspelad musik i offentliga sammanhang utanför radio och TV har under årens lopp ökat alltmer. Som exempel kan nämnas den omfattande användningen av inspelad musik på diskotek, i varuhus och i en mångfald andra offentliga sammanhang. Enligt gällande regler har endast upphovsmännen (dvs. kompositörer och textförfattare) men däremot inte de utövande konstnärerna eller producenterna rätt till ersättning för detta utnyttjande. Det innebär att det blir ekonomiskt fördelaktigare att använda inspelad musik än att ordna offentliga framför-

anden av levande musik. Detta medför i sin tur en ökad risk för att de utövande konstnärernas arbetsvillkor och sysselsättningsmöjligheter försämras.

Mot denna bakgrund anser jag det rimligt att ersättning för användningen av inspelad musik betalas till utövande konstnärer och fonogramframställare. Rätten till ersättning bör därför utvidgas till att omfatta också sådana andra offentliga framföranden än i radio eller TV som sker i förvärvssyfte.

Det framstår i och för sig som naturligt att de två berörda kategorierna av rättighetshavare får framställa sina krav gemensamt. Vid lagstiftningens tillkomst ansågs det emellertid mest praktiskt att rätten utövades genom framställarna, bl. a på grund av att de utövande konstnärerna inte var organiserade i samma omfattning. Så är inte fallet i dag. Dessutom förs förhandlingarna numera i praktiken av de utövande konstnärernas och fonogramframställarnas organisationer gemensamt. Liksom utredningen och en enig remissopinion anser jag därför att ersättningsrätten i fortsättningen skall få göras gällande av de berättigade kategorierna gemensamt i stället för som nu endast genom fonogramframställaren.

Liksom utredningen har jag uppfattningen att administrationen i samband med uppbörd och distribution av dessa ersättningar skall kunna lösas på ett enkelt och smidigt sätt, exempelvis genom samarbete mellan STIM och dem som är berättigade till ersättning. Erfarenheterna från andra länder som redan har en ersättningsrätt av nu angivet slag talar också för att några administrativa problem inte skall behöva uppkomma i detta hänseende.

4.5 Skyddstiden för utövande konstnärer och producenter

Mitt förslag: Skyddstiden för utövande konstnärers framföranden, fonogramframställarnas produkter och radio- och TV-företags ut-sändningar förlängs från nuvarande 25 till 50 år från det år upptagningen resp. utsändningen ägde rum.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag (se betänkandet s. 37–40).

Remissinstanserna: Det helt övervägande antalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag. Sveriges Radio avstyrker dock förslaget med hänsyn till de kostnadsökningar som det skulle medföra för företaget.

Skälen för mitt förslag: Den tekniska kvaliteten av ljudupptagningar har ökat avsevärt sedan år 1960, då URL tillkom och den nuvarande 25-åriga skyddstiden för utövande konstnärer och producenter bestämdes. Upptagningar som är 20–30 år gamla kan mycket väl ges ut på nytt, vilket inte heller torde vara ovanligt. Från rättspolitisk synpunkt är det inte tillfredsställande att sådan nyutgivning kan ske utan artistens och fonogramframställarens tillstånd. Det kan finnas beaktansvärda ideella skäl till att en artist som har utvecklats konstnärligt önskar ha kontroll över om hans eller hennes äldre inspelningar skall ges ut på nytt. Från ekonomisk synpunkt

kan dessutom en sådan nyttagivning innebära att artisten så att säga konkurrerar med sig själv. Därtill kommer att vissa musikinspelningar, framför allt av klassisk musik, är mycket kostnadskrävande och därför kan behöva en förhållandevis lång tid för att ge kostnadstäckning och eventuell vinst.

Mot denna bakgrund anser jag att det finns starka skäl för att förlänga skyddstiden för utövande konstnärer och producenter från nuvarande 25 till 50 år från det år då upptagningen resp. utsändningen ägde rum. Detta har inte heller bestritts av någon remissinstans. Frågan är emellertid om en sådan förlängning kan få så negativa effekter för användarna att man ändå bör avstå från den. Så t. ex. har Sveriges Radio för sin del motsatt sig en förlängning under åberopande av att den skulle öka kostnaderna för företaget.

Det är givet att den kostnadsökning som en förlängning av skyddstiden oundvikligen medför för användarna kan bli ganska betydande i absoluta tal när det gäller en storkonsument som Sveriges Radio. Användningen av inspelningar som är mellan 25 och 50 år torde emellertid alltid komma att förbli marginell i jämförelse med övrigt musikutbud. Ser man till det totala musikutbudet torde kostnadsökningen därför bli blygsam.

Slutsatsen av vad jag nu har sagt är att skälen för en förlängning av skyddstiden väger tyngre än de negativa konsekvenser som en sådan förlängning kan få för vissa kategorier av användare. Samma avvägning har även gjorts i Danmark, där en lagstiftning om förlängning av skyddstiden har genomförts med verkan från den 1 juli 1985. En sådan utveckling är på gång också i övriga nordiska länder.

Mot bakgrund av vad som nu har sagts föreslår jag att skyddstiden för utövande konstnärer och producenter förlängs till 50 år.

4.6 Det geografiska tillämpningsområdet för skyddet för utövande konstnärer och producenter

Mitt förslag: Tillämpningsområdet för skyddet för utövande konstnärer, fonogramframställare och radio- och TV-företag utvidgas något.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag (se betänkandet s. 46–52).

Remissinstanserna: De remissinstanser som har uttalat sig tillstyrker utredningens förslag. Några instanser förordar att den krets av utövande konstnärer m. fl. som skall ha rätt till ersättning för utnyttjande av ljudupptagningar utvidgas ytterligare.

Skälen för mitt förslag: Det skydd som *utövande konstnärer* har enligt 45 § URI, dels mot obehörig utsändning av deras framföranden i radio eller TV, dels mot obehörig inspelning av deras framföranden, dels mot obehörigt mångfaldigande av sådana inspelningar gäller bara om framförandet har skett i Sverige eller i ett land som har tillträtt den s. k. Romkonventionen. Detta innebär bl. a. att en svensk konstnär inte har något skydd i Sverige för framföranden i länder utanför Romkonventionen, exempelvis

Frankrike eller Förenta staterna. Detta är enligt min mening otillfredsställande. Jag anser därför att huvudregeln om att frågan om skydd skall bero på var framförandet äger rum bör kompletteras med en regel som innebär att skydd ges åt framföranden av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige, oavsett var framförandet äger rum. Det kan tilläggas att motsvarande ändring övervägs i Danmark, Finland och Norge.

Det skydd som *producenter av ljudupptagningar* har enligt 46 § URL mot mångfaldigande av upptagningar utan deras samtycke gäller endast i fråga om sådana upptagningar som har gjorts i Sverige eller i ett land som är anslutet till Romkonventionen eller den s. k. fonogramkonventionen. Enligt min mening är det angeläget att fonogram ges ett så vidsträckt skydd som möjligt. En utveckling mot ett allt starkare skydd ligger i linje med statsmakernas strävanden att vidta kraftfulla åtgärder mot piratkopiering i olika former. Med hänsyn härtill anser jag att det nuvarande skyddet mot mångfaldigande av fonogram bör, i likhet med vad som redan gäller i Danmark och Norge och som också övervägs i Finland, utvidgas till att gälla alla upptagningar oavsett var de har framställts.

När det gäller det särskilda *produentskydd för filmverk* som jag har föreslagit i avsnitt 4.3.2 är det enligt min mening inte nödvändigt med ett lika vidsträckt skydd. Det bör vara tillräckligt att det avser upptagningar där framställaren är svensk eller har sin vanliga vistelseort här eller där upptagningen har skett i Sverige.

Rätten till ersättning för utnyttjande av ljudupptagningar enligt 47 § URL gäller, i likhet med övriga närstående rättigheter i lagen, bara i fråga om upptagningar som har gjorts i Sverige eller i ett land som är anslutet till Romkonventionen. Motsvarande ordning gäller i Danmark och Finland.

Utredningen har övervägt en ordning som knyter närmare an till vad som gäller internationellt och som innebär att ersättning skulle utgå även för användning av fonogram vars producenter är medborgare i Sverige (eller i ett land som är anslutet till Romkonventionen). Utredningen har emellertid, liksom motsvarande danska utredning, stannat för att inte föreslå någon ändring av de gällande reglerna. Detta ställningstagande har kritiserats av några remissinstanser.

Jag delar utredningens uppfattning att man bör behålla den nuvarande huvudprincipen när det gäller kretsen av de upptagningar för vilka rätt till ersättning skall föreligga. För att något öka möjligheterna till ersättning för svenska rättighetshavare och för att närma sig den ordning som gäller internationellt bör emellertid ersättningsrätten utvidgas till att omfatta inte bara upptagningar som har gjorts i Sverige utan också sådana upptagningar vars framställare är svenska medborgare eller svenska juridiska personer eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Enligt vad jag har inhämtat avser man att lägga fram motsvarande förslag i Danmark, och man synes i Finland vara inne på samma linje. I Norge är frågan inte aktuell. Där har man nämligen en ordning som innebär att ersättning för vissa utnyttjanden av inspelad musik skall betalas till en offentligrättslig fond. Från denna betalas sedan vissa belopp bl. a. som understöd till norska utövande konstnärer.

Det skydd som *radio- och TV-företag* enligt 48 § URL har för sina sändningar avser sändningar som äger rum i Sverige. Enligt särskilda regler gäller detta skydd också för TV-utsändningar som äger rum i ett land vilket är anslutet till den europeiska TV-överenskommelsen samt för ljudradio- och TV-utsändningar som äger rum i ett land vilket är anslutet till Romkonventionen.

Detta skydd är emellertid inte alltid tillräckligt. Sålunda kan radio- och TV-företag antas komma att allt oftare använda sig av olika typer av satellit teknik för sina sändningar. I dessa sammanhang kan stationen för uppsändning till satelliten komma att placeras i ett annat land än det för vilket sändningen är avsedd, vilket medför att utsändningen i upphovsrättsligt hänseende anses äga rum från det land där uppsändningsstationen finns. Ett behov av skydd för sändningen kan uppstå exempelvis när det sändande radioföretaget har sitt säte i en konventionsstat men själva uppsändningen sker från ett land som inte är bundet av de konventioner som reglerar frågan om skydd. Frånvaron av skydd i dessa situationer kan alltså bero på en rent teknisk omständighet, nämligen var själva uppsändningsstationen är belägen.

Enligt min mening är denna ordning inte tillfredsställande. Jag föreslår därför att skydd enligt 48 § skall ges även åt sändarföretag som har sitt säte i en konventionsstat oavsett var själva utsändningen anses äga rum. Det kan tilläggas att en motsvarande ordning övervägs i Danmark, Finland och Norge.

4.7 Ikraftträdande m. m.

De ändringar som jag har föreslagit syftar i stor utsträckning till att anpassa det upphovsrättsliga systemet till den tekniska utvecklingen för media- och informationsområdena. Det är därför angeläget att den nya lagstiftningen kan tillämpas så snart som möjligt. Det bör dock beaktas att denna lagstiftning kan kräva ett visst förberedelsearbete, särskilt när det gäller att finna praktiska lösningar för uppbörd och distribution av den ersättning som enligt förslaget skall betalas i fall då inspelad musik används i andra offentliga sammanhang än i radio och TV. Med hänsyn till dessa omständigheter bör lagändringarna träda i kraft först den 1 juli 1986.

De rättigheter och förpliktelser som uppkommer genom dessa ändringar kan självfallet inte göras gällande för tiden före ikraftträdandet. Däremot bör lagstiftningen, i enlighet med vad som är brukligt vid ändringar i den upphovsrättsliga lagstiftningen, tillämpas även på verk som har tillkommit före ikraftträdandet, på radio- och televisionsutsändningar, upptagningar och framföranden som har ägt rum före ikraftträdandet och på sammanställningar som har gjorts före ikraftträdandet. Detsamma gäller beträffande den utvidgning av tillämpningsområdet för reglerna om de närstående rättigheterna som jag har förordat i avsnitt 4.6.

Den längre skyddstid som skall gälla enligt mitt förslag bör vidare avse framföranden, ljudupptagningar samt radio- och televisionsutsändningar som har ägt rum innan lagen har trätt i kraft. En förutsättning bör dock vara att den kortare skyddstiden enligt nuvarande bestämmelser inte har löpt ut vid denna tidpunkt.

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats ett förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Förslaget bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

6 Specialmotivering

45 §

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk må icke utan hans samtycke upptagas på grammofonskiva, film eller annan anordning, genom vilken det kan återgivast, och ej heller utsändas i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ett framförande som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3, 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om en utövande konstnärs rätt att bestämma över hur hans framföranden av litterära och konstnärliga verk får användas.

Bestämmelser om skydd mot kopiering ("överföring") av en upptagning finns i *andra stycket*. Ett framförande som har upptagits på "grammofonskiva, film eller annan anordning" genom vilken framförandet kan återges får enligt paragrafens nuvarande lydelse inte utan den utövande konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän 25 år har förflutit efter det år då upptagningen ägde rum. I enlighet med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.5) förlängs skyddstiden för sådana upptagningar nu till 50 år.

I *tredje stycket* i dess nuvarande lydelse finns hänvisningar till vissa bestämmelser i den egentliga upphovsrätten. Hänvisningarna gäller 3 § (den ideella rätten), 9 § (upphovsrätten beträffande vissa typer av allmänna handlingar), 11 § första stycket (framställning av exemplar för enskilt bruk), 14 § första stycket (citaträtten), 17 § (framställning av ljudupptagningar inom undervisningsverksamhet), 20 § (offentligt framförande i vissa sammanhang), 21 § (rätten att återge verk och prestationer i samband med information om dagshändelser), 22 § första stycket (rätten att göra efemära upptagningar), 22 a–22 c §§ (rätten att framställa exemplar inom ramen för arkivets för ljud och bild verksamhet), 24 § (återgivande av andra allmänna handlingar än de som nämns i 9 §), 24 a § (tillhandahållande av allmän handling enligt tryckfrihetsförordningens regler), 27–28 §§ (överlåtelse av upphovsrätt), 41 § (rättens övergång vid rättighetshavarens död) och 42 § (utmätning m. m. av rättighet).

Hänvisningarna i tredje stycket har utökats till att avse också 6–8 §§ och 26 §. Skälen för denna utvidgning är beträffande 6–8 §§ följande.

I 6 § regleras den situation som föreligger när ett verk har två eller flera upphovsmän. I ett sådant fall tillkommer upphovsrätten dem gemensamt. De får dock var för sig ingripa mot intrång i upphovsrätten. 7 § innehåller en presumtionsbestämmelse om att som upphovsman skall, där inte annat visas, anses den vars namn eller allmänt kända pseudonym eller signatur på sedvanligt sätt utsätts på exemplar av verket eller anges när det görs tillgängligt för allmänheten. Saknas varje antydning om vem som är upphovsman, får utgivaren eller förläggaren företräda upphovsmannen till dess att denne har blivit angiven på en ny upplaga eller genom anmälan till justitiedepartementet. I 8 § definieras begreppen "offentliggörande" och "utgivning". Ett verk anses som offentliggjort när det lovligen har gjorts tillgängligt för allmänheten. Verket anses som utgivet då exemplar av det med upphovsmannens samtycke har förts i handeln eller eljest blivit spridda till allmänheten.

Huvuddelen av de principer som uttrycks i 6–8 §§ torde redan tillämpas på de närstående rättigheterna. Det är i vart fall önskvärt att så sker och principerna bör därför lagfästas.

Hänvisningen till 6 § innebär att dess regler om bl. a. gemensam upphovsrätt för upphovsmän som tillsammans har skapat ett verk kommer att på motsvarande sätt gälla när utövande konstnärer gemensamt svarar för ett framförande. Bestämmelserna i 7 § om vem som skall anses som rättighetshavare får motsvarande tillämpning på utövande konstnärers framföranden. Hänvisningen till 7 § gör det vidare möjligt att ange rättighetshavare genom en anmälan till justitiedepartementet. Genom att en hänvisning görs till definitionerna i 8 § kommer dessa att fullt ut tillämpas också på utövande konstnärers framföranden.

Som förut har nämnts innehåller 45 § en hänvisning till 3 § om den ideella rätten. Även när ett verk utnyttjas enligt reglerna i 2 kap. om inskränkningar i upphovsrätten (t. ex. exemplarframställning för enskilt bruk enligt 11 § eller citat enligt 14 §) bör, som framhållits av en remissinstans, den ideella rätten respekteras. Detta har nu slagits fast genom hänvisningen till 26 §, där det sägs att bestämmelserna i 2 kap. inte medför någon inskränkning i upphovsmannens rätt enligt 3 § i vidare mån än vad som följer av 13 § (som stadgar att byggnad eller bruksföremål får ändras utan upphovsmannens lov). Hänvisningen till 26 § innebär vidare att när ett verk med stöd av bestämmelserna i 2 kap. återges offentligt källan (dvs. även skivans eller kassettenns identitet) skall nämnas i den omfattning och på det sätt som god sed kräver. Verket får inte heller utan upphovsmannens samtycke ändras i vidare mån än som krävs för den medgivna användningen.

46 §

En grammofonskiva, en film eller en annan anordning på vilken ljud eller filmverk har upptagits, får inte utan framställarens samtycke eftergöras förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Som eftergörande anses även att upptagningen överförs från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av framställares samtycke, skall vad i 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § *andra stycket* sägs äga motsvarande tillämpning.

I paragrafen finns bestämmelser om bl. a. fonogramframställares rätt att bestämma över eftergörande av fonogram.

Det skydd som f. n. gäller enligt *första stycket* för fonogramframställare har utvidgats att omfatta även producenter av upptagningar av filmverk. Skälen till denna utvidgning har angetts i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.3.2). Det som skyddas (skyddsobjektet) är en film eller en annan anordning på vilken ett filmverk har upptagits, vare sig detta har skett på film eller på videogram. Det ligger i sakens natur att skyddet avser även kombinationer av ljud och bild.

Skyddet ges för "framställaren". Med detta uttryck avses, liksom när det gäller fonogram, "det företag som har anordnat inspelningen" (prop. 1960:17 s. 245). I Romkonventionen (art. 3 c) definieras begreppet "framställare av fonogram" som "den fysiska eller juridiska person som för första gången upptar ljudet från ett framförande eller andra ljud". Motsvarande bör gälla i fråga om vem som är framställare av en bildupptagning. Den som bara bidrar med rent tekniska insatser i form av kopiering etc anses därför inte som framställare. På samma sätt som fonogramproducentens skydd är självständigt i förhållande till upphovsmäns, utövande konstnärers och andra bidragsgivares rättigheter till fonogrammens innehåll är den rätt framställaren av en bildupptagning har enligt den föreslagna bestämmelsen oberoende av vilka rättigheter som är knutna till innehållet i upptagningen.

Skyddet avser "eftergörande". Uttrycket omfattar inte bara direkt kopiering av innehållet i en filmremsa. Som eftergörande anses också att inspelningen överförs från en anordning av detta slag till en annan, exempelvis från fotografisk film till videogram.

Skyddstiden har förlängts från 25 till 50 år. En motsvarande förlängning av tiden har samtidigt gjorts i 47 § när det gäller rätten till ersättning. Skälen till denna förlängning har redovisats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.5).

Liksom i 45 § finns i *andra stycket* av förevarande paragraf hänvisningar till vissa bestämmelser om den egentliga upphovsrätten. Hänvisningarna har utökats till att avse även 6–8 §§ och 26 § *andra stycket*. Skälen för denna utvidgning är beträffande 6–8 §§ desamma som ligger till grund för utvidgningen i 45 §. När det gäller hänvisningen till 26 § *andra stycket* är skälen för detta följande.

I 46 § saknas f. n. hänvisningar till bestämmelserna i 3 och 26 §§ om den ideella rätten. Att någon hänvisning inte har gjorts till 3 § torde bero på att det här är fråga om skydd för en teknisk och ekonomisk insats. Behovet av ett särskilt skydd för det konstnärliga anseendet tillgodoses genom brottsbalkens allmänna bestämmelser om ärekränkning. Däremot kan fonogramproducenterna antas ha ett intresse av att deras anknytning till den enskilda produkten nämns i samband med bruk enligt reglerna i 2 kap. och att

det inte då görs någon ändring i alstren som kan skada dessas anseende på marknaden. Det har därför ansetts lämpligt att i förevarande paragraf föra in en hänvisning till 26 § andra stycket. Det innebär att en skyldighet införs att vid användning av fonogram med stöd av reglerna i 2 kap. ange källan i den omfattning och på det sätt som god sed kräver. Bestämmelsen medför också en skyldighet att inte onödigtvis ändra i fonogrammet.

47 §

Om en grammofonskiva eller en annan anordning på vilken ljud har upptagits används vid ljudradio- eller televisionsutsändning eller vid annat offentligt framförande i förvärvssyfte och utsändningen eller framförandet äger rum inom femtio år efter det år då ljudupptagningen gjordes, skall ersättning utgå till framställaren liksom till utövande konstnärer vilkas framförande har upptagits på anordningen. Har två eller flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Gentemot den som har använt anordningen kan den rätt som tillkommer konstnärer och framställare göras gällande endast av dem gemensamt.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§, 14 § första stycket, 20, 21 och 24 §§ samt 26 § andra stycket skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärers rätt skall jämväl föreskrifterna i 27, 28, 41 och 42 §§ i motsvarande mån gälla.

Vad i denna paragraf stadgas gäller icke ljudfilm.

Paragrafen behandlar i sin nuvarande lydelse den rätt till ersättning som fonogramframställare och utövande konstnärer har när fonogram sänds i radio eller TV. I enlighet med vad som har förordats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.4.2) har första stycket nu ändrats i två avseenden.

För det första skall ersättning i fortsättningen utgå också vid offentligt framförande utanför radio och TV när detta sker i förvärvssyfte.

En förutsättning för rätt till ersättning är att framförandet är "offentligt". Innebörden av detta uttryck är densamma som i t. ex. 20 § (offentligt framförande i vissa sammanhang) och ansluter nära till uttrycket "för allmänheten" i t. ex. 45 och 48 §§. Det kan här också finnas skäl att erinra om ett tidigare uttalande av riksdagen (se 1LU 1960:41 s. 38) om att alla framföranden som inte äger rum inom helt slutna kretsar blir att anse som offentliga.

Härutöver krävs det att framförandet sker "i förvärvssyfte". Genom denna begränsning undantas alltså – även om offentlighetskriteriet skulle vara uppfyllt – framföranden i sådana sammanhang där syftet är av ideell eller annan icke-kommersiell natur, t. ex. när en inspelning används i gudstjänstsammanhang, för undervisning, på bibliotek och museer, på sjukhus och i vårdinrättningar. Uttrycket "förvärvssyfte" avses ha en tämligen vidsträckt innebörd. Det skall täcka inte bara situationer där syftet direkt är att tjäna pengar på uppspelningen, t. ex. när det gäller diskotek och jukeboxar. Det tar också sikte på situationer där syftet mera allmänt är att främja en viss förvärvsverksamhet, t. ex. då musik spelas i hotell- och restaurangverksamhet, i varuhus, på tivoli, på mässor och på arbetsplatser.

För det andra skall ersättningsrätten i fortsättningen göras gällande av de berättigade kategorierna gemensamt i stället för som nu endast genom framställaren. Vid förhandlingar med utnyttjarna har rättighetshavarna tidigare i praktiken företrätts av organisationer som representerar ett stort antal rättighetshavare. Bestämmelsen avser inte att ändra den ordningen. Stadgandet att rätten bara får göras gällande gemensamt betyder inte heller att rättighetshavarna måste företrädas av en gemensam organisation eller dylikt. Det innebär endast att de olika kraven måste framställas gemensamt och inte av rättighetshavarna var för sig.

I *andra stycket* har införts hänvisningar till 8 § och 26 § andra stycket.

I 8 § anges när ett verk skall anses offentliggjort resp. utgivet. Den nu införda hänvisningen till 8 § är främst ett förtydligande i förhållande till de hänvisningar som redan finns till 14 § första stycket (citat ur offentliggjort verk) och 20 § (offentligt framförande av utgivet verk).

Beträffande hänvisningen till 26 § andra stycket som innehåller bestämmelser om när och hur källan till ett verk skall nämnas och i vad mån verket får ändras kan nämnas att 47 § bara innehåller regler om ersättningsrätt. Det skulle därför kunna hävdas att någon ideell rätt inte är relevant i sammanhanget. Det kan emellertid tänkas att inspelningar används i sammanhang som uppfattas som stötande av artisten eller fonogramframställaren. Det finns också ett intresse av att artistens namn anges på sedvanligt sätt i samband med att inspelningen utnyttjas. I vissa fall anges även fonogramproducentens namn. Beträffande de utnyttjanden som kan ske med stöd av hänvisningarna till reglerna i 2 kap. bör skyddet för de ideella intressena stärkas på samma sätt som har skett i 45 §. En hänvisning till 26 § andra stycket har därför införts i 47 §. Ändringen innebär en skyldighet att ange källan och ett förbud att onödigtvis ändra i fonogrammet.

Paragrafen avser bara ljudupptagningar. Utövande konstnärer har inte något skydd när det gäller visning av filmer och andra bildupptagningar. Enligt grunderna för lagstiftningen bör emellertid konstnärens ideella rätt iaktas även vid sådan visning. Hänvisningen till 26 § i denna paragraf får inte i detta hänseende tolkas motsatsvis. Tvärtom får den sägas utgöra ett stöd för att bestämmelserna om den ideella rätten skall tillämpas analogt vid visning av bildupptagningar.

48 §

Ljudradio- eller televisionsutsändning må icke utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller upptagas på anordning, genom vilken den kan återgivas. Utan sådant samtycke må ej heller televisionsutsändning återgivas för allmänheten i biograf eller därmed jämförlig lokal.

En utsändning som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då utsändningen ägde rum.

Vad i 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a §§ samt 26 § *andra stycket* sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

I denna paragraf regleras radio- och TV-företags rätt till sina sändningar. I *andra stycket* har skyddstiden förlängts på samma sätt som i 45 och 46 §§.

I det *tredje stycket* har ytterligare hänvisningar gjorts till vissa tidigare bestämmelser i URL. Tilläggen, som avser 6–8 §§ och 26 § *andra stycket*, har gjorts av samma skäl som har angetts under 45 §.

49 §

Katalog, tabell eller annat dylikt arbete, vari sammanställts ett stort antal uppgifter, må ej utan framställarens samtycke eftergöras, förrän tio år förflutit efter det år, då arbetet utgavs.

Vad i 6–9 §§, 11 § första stycket, 12, 14, 15 a, 16, 18 §§, 22 § *första stycket*, 22 a–22 c, 24, 24 a §§ *samt* 26 § *andra stycket* sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller del därav föremål för upphovsrätt, må den ock göras gällande.

Paragrafen innehåller bestämmelser om det s. k. katalogskyddet. Av samma skäl som har anförts under 45 § har hänvisningar införts till 6–8 §§. Dessutom har en hänvisning gjorts till 12 § (viss exemplarframställning genom fotografi) för att tillåta arkiv och bibliotek att för sin verksamhet framställa exemplar också av alster som skyddas enligt 49 §. Vidare har införts en hänvisning till 16 §, som anger i vad mån vissa verk får återges i samlingsverk för bl. a. undervisning. Hänvisningen gör det möjligt att ta in delar av t. ex. en katalog i samlingsverk som skall användas vid undervisning.

För att göra det möjligt att använda alstren för framställning av blindskriftsexemplar m. m. har en hänvisning införts även till 18 §. I syfte att undanröja varje tvivel om att rätt föreligger för TV-företag att återge tabeller etc. i s. k. efemära upptagningar har också hänvisats till 22 § första stycket. Av samma skäl som har anförts under 45–47 §§ har slutligen en hänvisning gjorts till 26 § *andra stycket* om skyldigheten att ange källan m. m. vid utnyttjande enligt 2 kap. URL.

61 §

Föreskrifterna i 45, 47 och 48 §§ är tillämpliga på framförande, ljudupptagning samt ljudradio- och televisionsutsändning, som äger rum i Sverige. Dessutom tillämpas föreskrifterna i 45 § på framföranden av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige, föreskrifterna i 47 § på ljudupptagningar vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige och föreskrifterna i 48 § på utsändningar av radio- eller televisionsföretag som har sitt säte här i landet. Föreskrifterna i 46 § tillämpas på alla ljudupptagningar och på sådana upptagningar av filmverk vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige liksom på sådana upptagningar av filmverk som äger rum i Sverige.

Vad i 49 § stadgas är tillämpligt på arbete, framställt av svensk medborgare eller svensk juridisk person eller av den som här har sin vanliga vistelseort, så ock eljest på arbete som först utgivits i Sverige.

Paragrafen innehåller i första stycket bestämmelser om tillämpningsområdet för reglerna om närstående rättigheter i 45–48 §§. I andra stycket finns bestämmelser om tillämpningsområdet för katalogskyddet i 49 §.

I enlighet med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.6) har i *första stycket* skyddet enligt 45 § utvidgats till att avse framföranden av svenska medborgare eller personer med sin vanliga vistelseort här, oavsett om framförandet äger rum i Sverige eller utomlands. På liknande sätt har fonogramframställares skydd enligt 46 § utvidgats till att gälla alla ljudupptagningar oavsett var inspelningen har skett. I fråga om det speciella skyddet för upptagningar av filmverk har det inte ansetts nödvändigt att göra skyddet lika vidsträckt. Det omfattar bara upptagningar där framställaren är av svensk nationalitet eller har sin vanliga vistelseort här i landet eller där upptagningen har ägt rum i Sverige.

Ersättningsrätten enligt 47 § har utvidgats på så sätt att ersättning skall betalas också för sådana upptagningar vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort här i landet. Dessutom har skyddet enligt 48 § utvidgats så att radio- och TV-företag får skydd – utöver då utsändningen äger rum i Sverige – när sändarföretaget har sitt säte här.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

2. Bestämmelserna i 45 § tredje stycket, 46 § andra stycket, 47 § andra stycket, 48 § tredje stycket, 49 § andra stycket och 61 § första stycket tredje punkten tillämpas även på verk som har tillkommit före ikraftträdandet, på ljudradio- och televisionsutsändningar, upptagningar och framföranden som har ägt rum före ikraftträdandet och på sammanställningar som har gjorts före ikraftträdandet.

3. Bestämmelsen i 47 § första stycket tillämpas även på upptagningar som har gjorts före lagens ikraftträdande.

4. Bestämmelserna om skyddstid i 45 § andra stycket, 46 § första stycket och 48 § andra stycket tillämpas även på framföranden, ljudupptagningar samt ljudradio- och televisionsutsändningar som har ägt rum före lagens ikraftträdande förutsatt att skyddstiden enligt äldre bestämmelser då inte har löpt ut.

Som har nämnts i avsnitt 4.7 bör stora delar av den nya lagstiftningen tillämpas på verk som har tillkommit och på radio- och televisionsutsändningar, upptagningar och framföranden som har ägt rum före ikraftträdandet. Detta gäller de ändringar varigenom ett antal bestämmelser som rör den egentliga upphovsrätten har gjorts tillämpliga på de närstående rättigheterna. Det gäller också beträffande det utvidgade tillämpningsområdet och den längre skyddstiden om 50 år.

7 Hemställan

Prop. 1985/86: 79

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

8 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Närvarande: justitierådet Knutsson, f. d. justitierådet Sterzel, regeringsrådet Tottie.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 31 oktober 1985 har regeringen på hemställan av statsrådet Wickbom beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Karin Hökberg.

Förslaget föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

47 §

Förslaget att de utövande konstnärerna ges befogenhet att själva göra gällande sin rätt till ersättning enligt denna paragraf synes välmotiverat. Det är emellertid inte helt klart vad som menas med att konstnärerna och producenterna därvid skall handla "gemensamt". Önskvärt är givetvis att de båda grupperna är överens om hur ersättningen för utnyttjandet av ljudupptagningar skall fördelas mellan dem. Förhandlingen med motsidan kan i så fall begränsas till frågan om den totala ersättningens storlek. Man kan emellertid fråga sig hur saken skall hanteras, om någon sådan enighet inte föreligger. Två alternativa synsätt är tänkbara.

En möjlighet är att de båda gruppernas företrädare får framställa var och en sina krav och att föreskriften om gemensamt handlande endast innebär att detta skall ske i ett sammanhang. Förhandlingarna med utnyttjaren skulle då kunna leda till att en uppgörelse träffas om den ena gruppens ersättning, varefter den andra får driva sitt anspråk ensam, eventuellt i en rättegång. En annan möjlighet är att lagregeln skall uppfattas så, att de båda grupperna alltid skall uppträda samordnat gentemot utnyttjaren. I så fall får en tvist om den inbördes fördelningen lösas emellan, i sista hand genom en rättegång, antingen före eller efter det att det totala ersättningsbeloppet har blivit bestämt.

Uttryckssättet i den föreslagna bestämmelsen är detsamma som i närmast föregående mening i paragrafen, där det föreskrivs att två eller flera konstnärer, som har samverkat vid framförandet, skall göra sin rätt gällande gemensamt. I motiven till denna föreskrift anfördes att principiellt varje medverkande borde äga framställa anspråk men att praktiska skäl talade för den föreslagna ordningen (NJA II 1961 s. 313). Detta tyder närmast på att avsikten var att de samverkande konstnärerna skulle ha ett gemensamt krav. Ytterligare stöd härför kan hämtas från ett uttalande av departementschefen i anslutning till en efter lagrådsbehandlingen utslutna paragraf, som föreskrev ett särskilt skiljeförfarande i tvister om bl. a. ersättning enligt 47 §. En remissinstans hade föreslagit att detta förfarande skulle tillämpas även i fråga om fördelningen av ersättning som tillkom samverkande artister, exempelvis medlemmarna i en orkester.

Departementschefen anslöt sig inte till detta förslag. Han förutsatte att frågor av denna art skulle lösas organisationsvägen (prop. 1960:17 s. 282). Uttalandet måste antas utgå från att sådana frågor skulle regleras mellan artisterna inbördes, inte mellan varje enskild artist och det ersättningspliktiga företaget. I sammanhanget kan också pekas på regeln i 6 §, som föreskriver att upphovsrätten till ett verk med två eller flera upphovsmän tillkommer dessa gemensamt. Härav måste antas följa att ersättning för utnyttjande av verket enligt exempelvis 16 § andra stycket skall bestämmas för upphovsmännen gemensamt.

Slutsatsen av det anförda blir att den nuvarande regeln i 47 § om ersättning till samverkande konstnärer innebär, att dessa har att framställa ett gemensamt krav och att frågan om ersättningens fördelning dem emellan är en sak som de får göra upp inbördes. Om avsikten är att den nu föreslagna regeln inte skall ha samma innebörd, måste den ges en annan formulering.

I specialmotiveringen berörs frågan om behovet av ett skydd för ideella intressen i samband med sådant utnyttjande av ljudupptagningar som paragrafen reglerar. Härvid pekas bl. a. på risken för att inspelningar används i sammanhang som uppfattas som stötande av artisten, och vidare sägs att det finns ett intresse av att artistens namn anges på sedvanligt sätt. De ideella intressen som här berörs är sådana som beträffande upphovsmän skyddas av 3 §. Någon hänvisning till denna paragraf görs emellertid inte i 47 §. En sådan hänvisning förekommer visserligen i 45 §, men denna paragraf omfattar inte sådan användning som 47 § reglerar.

Vid tillkomsten av upphovsrättslagen bedömdes det som tillräckligt att tillgodose de utövande konstnärernas ideella intressen i samband med sådana inspelningar och utnyttjanden som behandlas i 45 §, trots att deras ideella rätt principiellt ansågs böra ha samma räckvidd och utformning som upphovsmännens rätt enligt 3 § (NJA II 1961 s. 303). De synpunkter som nu anförts i specialmotiveringen till 47 § ger emellertid anledning att ifrågasätta om inte hänvisningen i andra stycket andra meningen bör utvidgas att omfatta också 3 § och 26 § första stycket.

Med anledning av förslaget att i 47 § andra stycket föra in en hänvisning till 26 § andra stycket vill lagrådet endast påpeka, att tillämpningsområdet för sistnämnda paragraf är begränsat till fall då ett offentligt återgivande sker med stöd av en bestämmelse i lagens 2 kap. Vid andra offentliga återgivanden, exempelvis sådana som omfattas av ersättningsrätten enligt 47 §, ger 26 § andra stycket inte producenten något direkt skydd.

Övergångsbestämmelserna

I punkt 2 av övergångsbestämmelserna har 61 § första stycket tredje punkten i sin helhet gjorts tillämplig på upptagningar från tiden före ikraftträdandet, dvs. även såvitt avser äldre upptagningar av filmverk. Om avsikten inte är att ge de nya bestämmelserna en vidare tillämpning i övergångsförhållanden än som i och för sig följde av utredningens förslag, bör den i punkten intagna hänvisningen till "61 § första stycket tredje punkten" ändras till att avse "vad i 61 § första stycket tredje punkten sägs om ljudupptagningar".

Av punkten 3 i det remitterade förslaget följer vidare att utsändning eller framförande av äldre upptagningar ger rätt till ersättning enligt bestämmelserna i 47 § första stycket, dvs. om utsändningen eller framförandet äger rum inom femtio år efter det år då upptagningen gjordes. Detta kommer att bli fallet även om den tid på tjugofem år som uppställs i nu gällande rätt har löpt ut vid ikraftträdandet. På sätt som föreslås i nästföljande punkt av övergångsbestämmelserna såvitt avser de nya reglerna om den längre skyddstiden bör till förevarande punkt fogas tillägget "förutsatt att den tid inom vilken en utsändning givit rätt till ersättning enligt äldre bestämmelser då inte har löpt ut".

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 12 december 1985

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Bodström, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Hulterström, Lindqvist

Föredragande: statsrådet Wickbom

Proposition om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

1 Anmälan av lagrådsyttrande m. m.

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande (beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde 1985-10-31) över förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

47 §

Lagrådet har till en början tagit upp frågan om innebörden av förslaget att konstnärerna och producenterna skall göra sin rätt enligt 47 § gällande "gemensamt".

Redan nuvarande lagstiftning innebär att den utövande konstnären har ett självständigt ersättningsanspråk. Däremot ansågs det när lagstiftningen infördes praktiskt att låta framställaren företräda honom i förhållande till radion (prop. 1960:17 s. 256, återgivet i NJA II 1961 s. 317).

Den ändring som nu föreslås har till syfte att ge de utövande konstnärerna befogenhet att själva göra gällande sin rätt till ersättning enligt paragrafen. Avsikten har alltså varit att företrädare för de båda grupperna – utövande konstnärer och producenter – i fortsättningen skall framställa var och en sina krav. Föreskriften om gemensamt handlande innebär endast att detta skall ske i ett sammanhang. Som lagrådet har anmärkt skulle förhandlingarna med utnyttjarna då kunna leda till att en uppgörelse träffas om den ena gruppens ersättning, varefter den andra får driva sitt anspråk ensam, eventuellt i en rättegång.

Jag medger att den nu beskrivna ordningen inte klart har kommit till uttryck i förslaget och att uttrycket "gemensamt" kan vara missledande. Detta uttryck används nämligen i den närmast föregående meningen av paragrafen där det föreskrivs att två eller flera konstnärer som har medverkat vid framförandet skall göra gällande sin rätt gemensamt. Jag delar lagrådets uppfattning att avsikten med den föreskriften torde ha varit att de samverkande konstnärerna skall ha att framställa ett gemensamt krav.

Uttrycket "gemensamt" har alltså i detta sammanhang en annan inne-

börd än den som har åsyftats i den föreslagna regeln. Som lagrådet har framhållit bör mot denna bakgrund den sistnämnda bestämmelsen formuleras om. Dess syfte torde tillgodoses om det föreskrivs att producenterna och de utövande konstnärerna skall göra gällande sina krav "samtidigt".

Lagrådet har med anledning av förslaget till ändring i paragrafens andra stycke ifrågasatt om inte hänvisningen där borde utvidgas till att omfatta också 3 § och 26 § första stycket.

Vid upphovsrättslagens tillkomst framhölls att det borde införas regler till skydd mot att de utövande konstnärernas ideella intressen kränks då deras prestationer utnyttjas på teknisk väg. Principiellt sett borde sådana bestämmelser erhålla samma räckvidd och utformning som de stadganden som upptogs i 3 § till skydd för upphovsmännens ideella rätt. En utövande konstnär borde således kunna kräva att hans namn anges i överensstämmelse med god sed då inspelningar av hans prestationer framställs eller då dessa återges för allmänheten. Vidare borde han skyddas mot att inspelningar görs eller återges offentligt på ett sätt som kränker hans konstnärliga egenart eller anseende. Samtidigt ansågs det emellertid ur praktisk synpunkt tillräckligt att tillgodose de utövande konstnärernas ideella intressen i samband med sådana inspelningar och utnyttjanden som behandlas i 45 § (prop. 1960:17 s. 238 ff, återgivet i NJA II 1961 s. 303).

De hänvisningar som gjordes i 47 § andra stycket avsåg att reglera att vissa s. k. fria utnyttjanden enligt 2 kap. upphovsrättslagen skulle inskränka den utövande konstnärens rätt till ersättning enligt föreskrifterna i första stycket.

De uttalanden som jag har gjort i anslutning till specialmotiveringen till 47 § angående behovet att skydda den utövande konstnärens ideella intressen får inte uppfattas som ett förslag att utvidga lagregleringen av detta skydd utan måste ses i belysning av de uttalanden av principiell natur som gjordes vid upphovsrättslagens tillkomst. Dessa principiella synpunkter gör sig enligt min mening lika starkt gällande nu som vid lagens tillkomst. Samtidigt måste man emellertid beakta att de i praktiken i allt väsentligt tillvaratas utan något annat lagstöd än det som ursprungligen infördes.

Det är mot den nu angivna bakgrunden som mitt förslag beträffande hänvisningarna i andra stycket skall ses. Förslaget har således endast till syfte att genom hänvisningen till 26 § andra stycket införa en skyldighet att vid fria utnyttjanden ange källan samt inte onödigtvis ändra i upptagningen. Däremot har avsikten inte varit att utvidga hänvisningen i den omfattning som lagrådet har ifrågasatt. En sådan utvidgning skulle enligt min mening varken vara nödvändig eller önskvärd. Jag anser därför att det inte finns anledning att ändra paragrafen.

Övergångsbestämmelserna

I anslutning till vad lagrådet har anfört om punkten 2 av övergångsbestämmelserna vill jag framhålla att det har varit min avsikt att – till skillnad från vad utredningen hade föreslagit – införa ett skydd också för upptagningar av filmverk som har gjorts före lagens ikraftträdande. En sådan ordning

torde normalt tillämpas vid ändringar av motsvarande slag i den upphovsrättsliga lagstiftningen. Däremot ligger i sakens natur att de rättsverkningar som följer av den nya lagstiftningen inte kan ges retroaktiv verkan. Om kopior av filmverk har framställts före ikraftträdandet utan samtycke av producenten, bör således dessa kopior även i fortsättningen få spridas fritt utan hinder av den rätt som producenten har fått genom den nya lagstiftningen. Några särskilda bestämmelser om detta kan inte anses nödvändiga.

Jag ansluter mig slutligen till vad lagrådet har föreslagit beträffande punkten 3.

2 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta det av lagrådet granskade lagförslaget med vidtagna ändringar.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

Sammanfattning av utredningens betänkande

Betänkandet innehåller fem avdelningar. De tre första innehåller överväganden och förslag. De två sista innehåller en reservation av en ledamot och särskilda yttranden av ett antal experter resp. en rapport om upphovsrättens betydelse för samhällsekonomin, utarbetad av Statistiska Centralbyrån på utredningens uppdrag.

Övervägandena och förslagen hänför sig till tre huvudområden. Det första är de s. k. närstående rättigheterna, dvs. reglerna om de rättigheter som enligt den upphovsrättsliga lagstiftningen tillkommer s. k. utövande konstnärer, framställare av grammofonskivor och andra ljudinspelningar samt radio- och TV-företag. Det andra området rör möjligheterna att för enskilt bruk framställa exemplar av skyddade verk och prestationer. Det tredje området slutligen behandlar upphovsrättsliga frågor i samband med videogram.

Innehållet i reservationen redovisas i samband med redogörelsen för övervägandena och förslagen. Beträffande de särskilda yttrandena hänvisas till betänkandet.

I fråga om innehållet i studien om upphovsrättens betydelse för samhällsekonomin skall här endast nämnas att enligt studien det s. k. förädlingsvärdet av sådana alster som har skydd enligt upphovsrättsliga lagstiftningen år 1978 uppgick till 24 miljarder kronor, dvs. 6,6 % av bruttonationalprodukten under nämnda år. I frågan om sättet för beräkningarna och om studiens innehåll i övrigt hänvisas till betänkandet.

När det gäller de närstående rättigheterna har utredningen dels övervägt de grundläggande principerna för skyddet, dels lagt fram förslag i vissa särskilda frågor.

Utredningens överväganden i fråga om de grundläggande principerna hänför sig främst till skyddet för de utövande konstnärerna. Den har tagit upp frågan om detta skydd bör regleras inom den egentliga upphovsrätten eller, såsom nu är fallet, genom särskilda bestämmelser inom upphovsrättslagens ram. Utredningen har också övervägt om skyddet liksom idag bör avse en utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk eller om det - i likhet med vad motsvarande danska utredning har föreslagit - bör avse en konstnärlig prestation som sådan oberoende av om den hänför sig till ett verk eller ej. När det gäller båda dessa frågor förordar utredningen att den nuvarande principiella uppbyggnaden av reglerna behålls. Utredningen har i detta sammanhang också övervägt om man med den nu givna utgångspunkten bör utvidga skyddet till att omfatta inte bara som idag utövande konstnärer som framför verk utan också andra prestationer av sådana konstnärer, t. ex. konstnärliga cirkus- och varieténummer. Den avvisar emellertid denna tanke och menar att det skyddsbehov som finns bör kunna tillgodoses genom en förhållandevis generös tillämpning av bestämmelserna om upphovsrättsligt skydd för konstnärliga verk.

Efter dessa principiella ställningstaganden tar utredningen upp vissa konkreta huvudfrågor till diskussion och lägger fram förslag i dessa.

En sådan fråga rör skyddstiden för de närstående rättigheterna, vilken idag generellt sett är 25 år. Nyutgivning sker numera ofta av gamla inspelningar. När dessa är mer än 25 år gamla kan alltså sådan nyutgivning ske utan att samtycke behövs från vare sig artisterna eller den som har framställt den ursprungliga inspelningen. Detta medför olika nackdelar av såväl ekonomisk som ideell karaktär.

Mot denna bakgrund förordar utredningen att skyddstiden för utövande konstnärer, fonogramproducenter och radioföretag förlängs från 25 till 50 år.

Utredningen har vidare tagit upp ett antal frågor rörande sekundärt utnyttjande av upptagningar, framför allt de fall då ljudupptagningar används i olika typer av offentliga framföranden. Om en sådan upptagning används i en radio- eller TV-utsändning har enligt gällande lag de utövande konstnärer vars framföranden finns på upptagningen och producenten av denna en rätt till ersättning. Däremot föreligger inte någon sådan ersättningsrätt vid andra offentliga utnyttjanden av upptagningarna. Utredningen föreslår att ersättningsrätten skall utvidgas till att avse också sådana utnyttjanden, om de sker i förvärvssyfte. Däremot avvisas tanken på att ersättning skall utgå även vid användning av bildupptagningar.

Ersättningsrätten gentemot radio- och TV-företaget görs idag gällande genom fonogramframställaren. Utredningen föreslår att denna bestämmelse ändras så att ersättningsrätten får göras gällande av fonogramframställare och utövande konstnärer gemensamt.

När det gäller de s. k. anknytningsmomenten för skydd, dvs. reglerna om vilka utövande konstnärer, fonogramframställare och radioföretag som skall ha skydd, innebär gällande regler att skydd ges beroende på var ifrågavarande prestation har ägt rum. Man tillämpar alltså det s. k. territorialitetskriteriet. Utredningen har övervägt om man helt eller delvis skall gå över till det s. k. nationalitetskriteriet, dvs. ge skydd beroende på vederbörande rättighetshavares nationalitet. Den har emellertid kommit fram till att i huvudsak de nuvarande anknytningsmomenten fortfarande bör tillämpas. Emellertid föreslås en viss tillämpning av nationalitetskriteriet. Sålunda föreslås dels att framföranden av utövande konstnärer som är svenska medborgare eller som bor här skall skyddas oavsett var framförandet äger rum, dels att fonogram skall skyddas oavsett var de har framställts eller vem som har framställt dem. Vidare föreslås att radio- och TV-utsändningar skall skyddas inte bara när utsändningen äger rum i Sverige eller något annat land som är medlem av Romkonventionen utan också om sändarföretaget har sitt säte i Sverige eller i ett sådant land.

Utredningen tar också upp en rad andra frågor inom de närstående rättigheternas område. När det gäller reglerna om utlåning och uthyrning av upptagningar, bl. a. frågan om s. k. biblioteksersättning för utlåning av upptagningar, uttalar utredningen att den ämnar ta upp den i samband med att man behandlar frågorna i allmänhet om utlåning av verk. I fråga om vidarespridning via kabel av framföranden framhåller utredningen att det är rimligt att den utövande konstnären skall kunna hindra att framförandet utan hans eller hennes samtycke återutsänds av något annat företag än det med vilket han/hon har slutit avtal om utsändningen och detta oberoende

av om vidare spridningen sker samtidigt med originalutsändningen eller efter denna. Utredningen förklarar emellertid att den avser att återkomma till frågorna om rättigheterna i samband med vidare spridning i ett senare sammanhang.

Utredningen diskuterar också frågan om införande av ett särskilt producent skydd för teaterföreställningar. I likhet med de övriga nordiska utredningarna vill emellertid utredningen inte ställa sig bakom något sådant förslag.

Utöver vad som nu har sagts tar utredningen också upp ett antal frågor av huvudsakligen lagteknisk karaktär i anslutning till de närstående rättigheterna.

Mot bakgrund av dessa överväganden lägger utredningen fram förslag till ändringar i en rad bestämmelser inom de närstående rättigheternas område.

Den andra huvudfrågan som utredningen har tagit upp i sitt delbetänkande rör framställning av exemplar av skyddade verk för enskilt bruk. Bestämmelser härom finns främst i 11 § upphovsrättslagen. Enligt denna bestämmelse är det tillåtet för envar att för enskilt bruk framställa enstaka exemplar av skyddade verk. Detta gäller dock inte i fråga om byggnadsverk. Vidare finns vissa inskränkningar i möjligheterna att låta sådan exemplarframställning ske med hjälp av någon annan person. Utvecklingen på reproduktionsteknikens område har gjort det möjligt att i mycket stor omfattning och till låga kostnader framställa exemplar av hög kvalitet av skyddade verk och prestationer. Den nya reproduktionstekniken har bl. a. medfört att uphovsmännen i hög grad har tappat kontrollen över hur och i vilka sammanhang som deras verk används. Detta har självfallet påverkat deras och producenternas ekonomiska utbyte av de verk och prestationer som de utför. Denna omfattande och ökande s. k. hemkopiering måste ses i ljuset av vissa internationella förpliktelser som Sverige har enligt bl. a. Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk. Denna föreskriver att inskränkningar i uphovsmannens mångfaldiganderätt får ske endast om de inte gör intrång i det normala utnyttjandet av verket och inte oskäligt inkräktar på uphovsmannens legitima intressen.

Mot denna bakgrund tar utredningen upp frågan om kopiering för enskilt bruk. Den tar som utgångspunkt att det även i fortsättningen skall vara möjligt att med vissa begränsningar framställa enstaka exemplar av skyddade verk för framställarens enskilda bruk. Utredningen föreslår emellertid vissa smärre ändringar i gällande bestämmelser.

Slutligen tas också upp frågan om avgifter på oinspelade ljud- och videoband och/eller inspelningsapparatur.

När det gäller själva grundbestämmelsen föreslår utredningen en viss ändring i ordalydelsen för att understryka den personliga karaktären av sådan exemplarframställning. Vad härefter angår förbudet mot exemplarframställning för enskilt bruk föreslår utredningen att sådant förbud införs i fråga om – förutom som idag byggnadsverk – direkt eftergörande av exemplar av filmverk som är avsedda för offentlig visning. Förbudet skall också gälla beträffande konstverk, om framställningen sker på sådant sätt att kopian kan uppfattas som original.

Även reglerna om framställning av exemplar genom utomstående föreslås ändrade i vissa hänseenden. Sålunda föreslås att det nuvarande uttrycket "låta annan" framställa exemplar byts ut mot uttrycket "låta utomstående" vidta en sådan åtgärd. Detta sker bl. a. för att markera att förbudet inte avses träffa exemplarframställning som utförs inom den närmaste familje- eller vänkretsen. Förbudet mot att anlita utomstående för exemplarframställning föreslås utvidgat till att avse – utöver som idag bruksföremål eller skulptur eller efterliknande av konstverk genom konstnärligt förfarande – även musikaliska verk och filmverk. Mot bakgrund bl. a. av den diskussion som har förts i riksdagen om möjligheterna att för informationsändamål spela in radio- och TV-program föreslår utredningen emellertid att utomstående skall få anlitas för att i vissa fall framställa exemplar av verk som sänds i radio eller TV. Enligt utredningens majoritet bör emellertid en förutsättning vara att det sker för att enskilda personer skall kunna hålla sig informerade om och dokumentera inlägg i samhällsfrågor eller andra inslag i den allmänna debatten. En ledamot förordar i en reservation att denna begränsning skall utgå.

Den andra huvudpunkten som utredningen tar upp i detta sammanhang rör avgifter på oinspelat bandmaterial och/eller inspelningsapparatur. Bakgrunden härtill är den omfattande privata inspelningsverksamhet som sker bl. a. av musik från radio eller från grammofonskivor. Utredningen redogör för avigsidorna med denna omfattande privatinspelningsverksamhet bl. a. för upphovsmännens och de utövande konstnärernas inkomster och för grammofonindustrins möjligheter att ge ut musik. Frågan om hur man skall kunna komma till rätta med dessa nackdelar har diskuterats såväl i Norden som i andra länder. Vissa länder, såsom Förbundsrepubliken Tyskland och Österrike har infört en upphovsrättslig avgift på inspelningsutrustning resp. oinspelat bandmaterial. I Sverige infördes med verkan från den 1 september 1982 en särskild s. k. kassettskatt, av vilken en del tillförs rättighetsinnehavargrupper på musikområdet som en kompensation för hemkopieringen.

Utredningen tar från upphovsrättsliga synpunkter upp frågan om en avgiftsordning och drar den grundläggande slutsatsen att de som gör ljud- eller videoinspelningar genom någon form av avgift bör betala en ersättning både för det inkomstbortfall som kan drabba rättighetsinnehavarna och för det ökade utnyttjandet som heminspelningen och hemkopieringen medför. Utredningen pekar vidare på att departementschefen har uttalat i prop. 1981/82:128 om användningen av medlen från kassettskatten att frågan om hur en kompensationsordning för rättighetshavare slutligen skall utformas bör tas upp när upphovsrättsutredningens förslag föreligger och att man därvid kan komma fram till en annan konstruktion än den som föreslås i propositionen. Förslaget i denna del är enligt departementschefen att betrakta som en temporär lösning. Utredningen pekar på den grundläggande skillnaden som föreligger mellan den ordning som finansieras genom kassettskatten, vilken är en rent offentligrättslig påлага, och en ordning som vilar på upphovsrättslig grund. Med sistnämnda ordning avses principen att varje utnyttjande av ett skyddat verk eller alster skall berättiga rättighetshavaren till någon form av ersättning.

Utredningen uttalar att det enligt dess mening från flera olika utgångspunkter är att föredra att avgiften läggs på bandmaterial framför att den läggs på inspelningsapparat. Avgiften bör konstrueras som en privaträttslig avgift och inte som en offentligrättslig sådan. Hur en upphovsrättsligt motiverad bandavgift skall samordnas med kassettskatten anser sig utredningens majoritet inte böra ta ställning till. En ledamot uttalar i en reservation som sin mening att den föreslagna bandavgiften bör ersätta kassettskatten.

Avgiften skall enligt förslaget erläggas av den som framställer eller importerar bandmaterialet till en organisation som representerar de olika rättighetsinnehavarkategorierna. Avgiftens storlek bör bestämmas genom förhandlingar mellan parterna eller i sista hand av domstol. Den som har betalat en sådan avgift skall ha rätt att återfå vad han har betalat om det material som ersättning har erlagts för har använts för annat ändamål än för att framställa exemplar för enskilt bruk.

När det gäller förhållandet till utländska rättighetshavare pekar utredningen på att de internationella konventionerna på det upphovsrättsliga området bygger på grundprincipen om nationell behandling, dvs. på att en fördragsslutande stat är skyldig att ge verk eller prestationer från annan fördragsslutande stat minst samma skydd som ges åt verk eller prestationer med ursprung i det egna landet. Utredningen uttalar att det är osäkert om man i fråga om rättigheter som ligger utanför de som föreskrivs i konventionerna har någon skyldighet att iaktta denna princip om nationell behandling. Utredningen gör den bedömningen att konventionerna inte ålägger någon skyldighet att låta även utländska rättighetshavare få del av ersättningen från en bandavgift. Detta utesluter enligt utredningen inte att det kan bli aktuellt att ge en sådan rätt på grundval av reciprocitet.

Mot bakgrund av dessa överväganden lägger utredningen fram förslag till ändringar i 11 § upphovsrättslagen och till en ny 11 a § med förslag till en bandavgift.

Det tredje huvudavsnittet av utredningens betänkande handlar om videogram och upphovsrätt. Utredningen belyser där videogramteknikens utveckling och olika användningsområden för videogram samt ger en översikt över de upphovsrättsliga frågorna i samband med detta medium. Utredningen tar därefter upp ett antal speciella frågor som rör videogram.

Den första av dessa frågor rör den s. k. spridningsrätten. Härmed avses upphovsmannens rätt att bestämma över spridning av exemplar av hans verk till allmänheten genom t. ex. uthyrning, utlåning, försäljning eller andra åtgärder varigenom exemplar av verket ställs till allmänhetens förfogande. I denna spridningsrätt görs i lagen omfattande undantag för utgivna exemplar av vissa typer av verk. Utredningen konstaterar att dessa undantag inte omfattar exemplar av filmverk, dvs. bl. a. videogram.

Mot denna bakgrund noterar utredningen att upphovsmannen enligt gällande rätt har en obegränsad spridningsrätt till exemplar av sina ännu inte utgivna verk. När det sedan gäller utgivna exemplar av verk konstaterar utredningen vidare att utgivna exemplar av filmverk/ videogram som är avsedda för offentlig visning även i fortsättningen bör omfattas av upphovsmannens spridningsrätt. Beträffande exemplar av filmverk som har

getts ut för annat ändamål föreslår utredningen vissa ändringar i gällande rättsläge. Har exemplar av filmverk getts ut genom försäljning till allmänheten skall enligt utredningens majoritet spridningsrätten begränsas såtillvida att sådana exemplar utan samtycke skall få överlåtas vidare, dock inte inom ramen för förvärvsverksamhet. På denna punkt har en av utredningens ledamöter reserverat sig. Mot bakgrund av en önskan att så långt som möjligt skydda enskildas rätt att utan onödiga begränsningar få utöva sin äganderätt till förvärvade videogramexemplar utan att därför vitala upphovsmannaintressen träds för när förordar han att rätten till vidareöverlåtelse i de nämnda fallen skall vara fri och att således begränsningen avseende förvärvsverksamhet bör utgå. Har utgivningen skett genom någon annan rättshandling än försäljning, bör enligt en enhällig utredning spridningsrätten gälla fullt ut.

I samband med videogramfrågorna tar utredningen också upp den s. k. presumptionsregeln i 39 § URL. Denna regel anger att, om inte annat har avtalats, en överlåtelse av rätt till inspelning av ett litterärt eller konstnärligt verk på film också omfattar rätt att i viss omfattning göra verket tillgängligt för allmänheten. I betänkandet diskuteras behovet av ändringar eller klarlägganden beträffande regelns tillämpning på produktion av film i videogramform. Utredningen avvisar emellertid tanken på att nu föreslå några ändringar i regeln.

Enligt gällande upphovsrättslig lagstiftning har vissa kategorier av producenter, bl. a. framställare av fonogram och andra ljudupptagningar, en självständig rätt att ingripa mot mångfaldigande av upptagningarna. Den tekniska utvecklingen på reproduktionsteknikens område har enligt utredningen gjort det motiverat att ge ett sådant självständigt producentskydd även till vissa andra kategorier. Utredningen föreslår att producenter av videogram och andra exemplar av filmverk ges en självständig rätt att bestämma över mångfaldigandet av sådana exemplar på motsvarande sätt som fonogramframställare.

Utredningens lagförslag

Förslag till

1 Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

dels att 11, 23, 45–49 och 61 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 11 a, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Av offentliggjort verk må enstaka exemplar framställas för enskilt bruk. Vad sålunda framställts må ej utnyttjas för annat ändamål.

Vad i första stycket sägs medför ej rätt att för eget bruk låta annan framställa bruksföremål eller skulptur eller genom konstnärligt förfarande efterlikna annat konstverk, ej heller rätt att utföra byggnadsverk.

Var och en får – med de begränsningar som följer av andra och tredje styckena – för sitt eget, enskilda bruk framställa eller låta framställa enstaka exemplar av verk, som har offentliggjorts.

Det är inte tillåtet att ens för enskilt bruk

1. uppföra en byggnad,
2. direkt eftergöra sådant exemplar av ett filmverk som är avsett endast för offentlig visning här i landet.

3. framställa exemplar av ett konstverk genom avgjutning av original, avtryck från originalplåt eller stock eller genom att använda någon annan metod som gör att exemplaret kan uppfattas som original.

Det är inte heller tillåtet att låta utomstående framställa exemplar av ett musikaliskt verk, ett filmverk, ett bruksföremål eller – genom konstnärligt förfarande – ett annat konstverk. Vad som nu har sagts hindrar dock inte att utomstående anlitas för att framställa exemplar av verk som utsänds i ljudradio eller television, om det sker för att en enskild person skall kunna hålla sig informerad om och dokumentera inlägg i samhällsfrågor eller andra inslag i den offentliga debatten.

Exemplar som har framställts för någons enskilda bruk får inte användas för annat ändamål.

11 a §

Upphovsmän till verk, som har utsänts i radio eller television eller som har upptagits på anordning genom vilken det kan återges, har rätt till ersättning när band, skiva eller liknande anordning, som är ägnad som underlag för framställning av exemplar av verket för enskilt bruk, framställs eller införs för spridning till allmänheten i Sverige.

Rätt till ersättning får göras gällande endast av en organisation som företräder samtliga de kategorier av rättighetshavare som är berättigade till ersättningen.

Har material för vilket ersättning har erlagts använts för annat ändamål än för att framställa exemplar av verk för enskilt bruk, har den som betalat ersättningen rätt att återfå vad som har betalats. Krav på återbetalning skall riktas mot den organisation som har uppburit ersättningen. Sådant krav skall framställas inom tre år efter utgången av det år då materialet förvärvades. Görs inte det är rätten till återbetalning förlorad.

23 §

Sedan ett litterärt eller musikaliskt verk har utgivits, får exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare och visas offentligt. Exemplar av musikaliska verk får dock inte utan upphovsmannens samtycke tillhandahållas allmänheten genom uthyrning eller annan därmed jämförlig rättshandling.

Exemplar av filmverk som har utgetts med upphovsmannens samtycke för annat ändamål än uthyrning eller utlåning får spridas vidare, dock inte på det sättet att det hyrs eller lånas ut till allmänheten eller överläts som ett led i en förvärvsverksamhet. Exemplet skall anses ha utgetts för uthyrning eller utlåning om inte annat har angetts på detta.

45 §

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk må icke utan hans samtycke upptagas på grammofonskiva, film eller annan anordning, genom vilken det kan återgivas, och ej heller utsändas i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ej må framförande, som upptagits på anordning varom i första stycket sägs, utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan, förrän *tjugofem* år förflutit efter det år, då upptagningen ägde rum.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3 och 9 §§, 11 § *första stycket*, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

Ej må framförande, som upptagits på anordning varom i första stycket sägs, utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan, förrän *femtio* år förflutit efter det år, då upptagningen ägde rum.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3, 6–9 §§, 11 §, 11 a §, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

46 §

Grammofonskiva eller annan anordning, på vilken ljud upptagits, må ej utan framställarens samtycke eftergöras förrän *tjugofem* år förflutit efter det år, då upptagningen ägde rum. Såsom eftergörande anses även att upptagningen överföres från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av framställarens samtycke, skall vad i 9 §, 11 § *första stycket*, 14 § första stycket, 17 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24 och 24 a §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

En grammofonskiva, en film eller en annan anordning, på vilken ljud eller filmverk upptagits, får inte utan framställarens samtycke eftergöras förrän femtio år förflutit efter det år, då upptagningen ägde rum. Såsom eftergörande anses även att upptagningen överföres från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av framställarens samtycke, skall vad i 6–9 §§, 11 §, 11 a §, 14 § första stycket, 17 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § *andra stycket* sägs äga motsvarande tillämpning.

47 §

Användes anordning som i 46 § sägs vid ljudradio- eller televisionsutsändning, skall, om utsändningen äger rum inom tid som i nämnda paragraf stadgas, ersättning utgå till framställaren ävensom till utövande konstnär, vars framförande upptagits på anordningen. Hava två eller flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan dem tillkommande rätt endast göras gällande av dem gemensamt. Gentemot radio- eller televisionsföretaget göres utövande konstnärs rätt gällande genom framställaren.

Användes i 46 § nämnd anordning på vilken ljud upptagits, vid ljudradio- eller televisionsutsändning eller vid offentligt framförande i förvärvssyfte skall, om utsändningen eller framförandet äger rum inom tid som där sägs, ersättning utgå till framställaren ävensom till utövande konstnär, vars framförande upptagits på anordningen. Har två eller flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan dem tillkommande rätt endast göras gällande av dem gemensamt. Gentemot den som har använt anordningen kan här avsedd rätt endast göras gällande av framställare och konstnär gemensamt.

Bestämmelserna i 9 §, 14 § första stycket samt 20, 21 och 24 §§ skola äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnårs rätt skola jämväl föreskrifterna i 27, 28, 41 och 42 §§ i motsvarande mån gälla.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§, 14 § första stycket, 20, 21 och 24 §§ samt 26 § andra stycket skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnårs rätt skall jämväl föreskrifterna i 27, 28, 41 och 42 §§ i motsvarande mån gälla.

Vad i denna paragraf stadgas gäller icke ljudfilm.

48 §

Ljudradio- eller televisionsutsändning må icke utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller upptagas på anordning, genom vilken den kan återgivvas. Utan sådant samtycke må ej heller televisionsutsändning återgiva för allmänheten i biograf eller därmed jämförlig lokal.

Ej må utsändning, som upptagits på anordning varom i första stycket sägs, utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän *tjugofem* år förflutit efter det år, då utsändningen ägde rum.

Vad i 9 §, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24 och 24 a §§ sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

Ej må utsändning, som upptagits anordning varom i första stycket sägs, utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän *femtio* år förflutit efter det år, då utsändningen ägde rum.

Vad i 6–9 §§, 11 §, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

49 §

Katalog, tabell eller annat dylikt arbete, vari sammanställts ett stort antal uppgifter, må ej utan framställarens samtycke eftergöras, förrän tio år förflutit efter det år, då arbetet utgavs.

Vad i 9 §, 11 § första stycket, 14, 15 a, 22 a–22 c, 24 och 24 a §§ sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller del därav föremål för upphovsrätt, må den ock göras gällande.

Vad i 6–9 §§, 11 § första och fjärde styckena, 12, 14, 15 a, 16, 18 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller del därav föremål för upphovsrätt, må den ock göras gällande.

61 §

Föreskrifterna i 45–48 §§ äro tillämpliga på framförande, ljudupptagning samt ljudradio- och televisionsutsändning, som äger rum i Sverige.

Föreskrifterna i 45, 47 och 48 §§ är tillämpliga på framförande, ljudupptagning samt ljudradio- och televisionsutsändning, som äger rum i Sverige. Dessutom gäller dels 45 § för den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i

*Sverige, dels 48 § på radio- eller
televisionsföretag som har sitt säte
här i landet. 46 § gäller för alla
ljudupptagningar.*

Vad i 49 § stadgas är tillämpligt på arbete, framställt av svensk medborgare eller svensk juridisk person eller av den som här har sin vanliga vistelseort, så ock eljest på arbete som först utgivits i Sverige.

---

1. Denna lag träder i kraft den

2. Bestämmelserna i 11 §, 11 a §, 23 § andra stycket, 45 § tredje stycket, 46 § andra stycket, 47 § andra stycket, 48 § andra stycket, 49 § andra stycket och 61 § första stycket tredje punkten tillämpas även på verk som tillkommit och på radio- och televissionsutsändningar, upptagningar och framföranden som har ägt rum före ikraftträdandet ävensom på sammanställningar som har gjorts dessförinnan.

3. Bestämmelserna om skyddstid i 45 § andra stycket, 46 § första stycket och 48 § andra stycket tillämpas även på framföranden, ljudupptagningar samt ljudradio- och televissionsutsändningar som ägt rum före lagens ikraftträdande förutsatt att skyddstiden enligt äldre bestämmelser då inte har löpt ut.

2 Lag om ändring i lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild att det i lagen skall införas en ny paragraf, 5 a, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 a §

I fråga om den som har framställt en fotografisk bild skall vad som föreskrivs i 11 a § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk ha motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den

Den nya lagen skall tillämpas även på fotografisk bild som framställts före ikraftträdande och där utsändningen eller upptagningen ägt rum före ikraftträdandet.

Förteckning över remissinstanserna

Yttranden över betänkandet har avgetts av justitiekanslern, hovrätten för Nedre Norrland, riksrevisionsverket, statens konstmuseer, universitets- och högskoleämbetet, skolöverstyrelsen, juridiska fakulteten vid Uppsala universitet, statens konstråd, statens kulturråd, näringsfrihetsombudsmannen, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges Industriförbund, Svenska Arbetsgivareföreningen, SHIO-Familjeföretagen, Sveriges Advokatsamfund, Svenska Journalistförbundet, Svenska Tidningsutgivareföreningen, Fackförbundspressens Samorganisation (Facksam), Sveriges Författarförbund, Konstnärliga och Litterära Yrkesutöva- res Samarbetsnämnd, Föreningen Svenska Läromedelsproducenter, Föreningen Svenska Tecknare, Svenska Musikförläggareföreningen, Föreningen svenska tonsättares internationella musikbyrå u. p. a. (STIM), Svenska artisters och musikers intresseorganisation (SAMI), Svenska Musikerförbundet, Svenska Teaterförbundet, Teatrarnas Riksförbund, Svenska Bokförläggareföreningen, Sveriges Radio AB, Svenska gruppen av the International Federation of Producers of Phonograms and Videograms (IFPI), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges allmänna biblioteksörening, Föreningen Presskopia, AB Pressurklipp, Kooperativa förbundet, Svenska Industri- tjänstemannaförbundet, Föreningen Sveriges Praktiserande Arkitekter, Föreningen IFPI-VIDEO, Svenska Magnetbandinstitutet, Sveriges Film- uthyrareförening u. p. a., Sveriges Biografägarförbund, Musiketablis- sementens Förening, Sveriges Köpmannaförbund, Svenska Filminstitutet, Musikaliska Akademien och Näringslivets delegation för marknadsrätt.

Universitets- och högskoleämbetet har bifogat yttranden från rektors- ämbetena och de juridiska fakultetsnämnderna vid universiteten i Stock- holm, Uppsala och Lund samt från styrelsen för musikhögskolan.

Lärarnas Riksförbund har inkommit med ett yttrande rörande möjlighe- terna till exemplarframställning för enskilt bruk.

Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs att 45–49 och 61 §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

45 §¹

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk må icke utan hans samtycke upptagas på grammofonskiva, film eller annan anordning, genom vilken det kan återgivas, och ej heller utsändas i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ej må framförande, som upptagits på anordning varom i första stycket sägs, utan konstnäreans samtycke överföras från en sådan anordning till en annan, förrän tjugufem år förflutit efter det år, då upptagningen ägde rum.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3 och 9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

Ett framförande som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan konstnäreans samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3, 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

46 §²

Grammofonskiva eller annan anordning, på vilken ljud upptagits, må ej utan framställarens samtycke eftergöras förrän tjugufem år förflutit efter det år, då upptagningen ägde rum. Såsom eftergörande anses även att upptagningen överföres från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av framställarens samtycke, skall vad i 9 §, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24 och 24 a §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

En grammofonskiva, en film eller en annan anordning på vilken ljud eller filmverk har upptagits får inte utan framställarens samtycke eftergöras förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Som eftergörande anses även att upptagningen överföres från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av framställarens samtycke, skall vad i 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

¹ Senaste lydelse 1978:488.

² Senaste lydelse 1978:488.

47 §³

Användes anordning som i 46 § sägs vid ljudradio- eller televisionsutsändning, skall, om utsändningen äger rum inom tid som i nämnda paragraf stadgas, ersättning utgå till framställaren ävensom till utövande konstnär, vars framförande upptagits på anordningen. Hava två eller flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan dem tillkommande rätt endast göras gällande av dem gemensamt. Gentemot radio- eller televisionsföretaget göres utövande konstnärs rätt gällande genom framställaren.

Bestämmelserna i 9 §, 14 § första stycket samt 20, 21 och 24 §§ skola äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärs rätt skola jämväl föreskrifterna i 27, 28, 41 och 42 §§ i motsvarande mån gälla.

Vad i denna paragraf stadgas gäller icke ljudfilm.

48 §⁴

Ljudradio- eller televisionsutsändning må icke utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller upptagas på anordning, genom vilken den kan återgivas. Utan sådant samtycke må ej heller televisionsutsändning återgivas för allmänheten i biograf eller därmed jämförlig lokal.

Ej må utsändning, som upptagits på anordning varom i första stycket sägs, utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän tjugufem år förflutit efter det år, då utsändningen ägde rum.

Vad i 9 §, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24 och 24 a §§ sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

Om en grammfonskiva eller en annan anordning på vilken ljud har upptagits används vid ljudradio- eller televisionsutsändning eller vid annat offentligt framförande i förvärvssyfte och utsändningen eller framförandet äger rum inom femtio år efter det år då ljudupptagningen gjordes, skall ersättning utgå till framställaren liksom till utövande konstnärer vilkas framförande har upptagits på anordningen. Har två eller flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Gentemot den som har använt anordningen kan den rätt som tillkommer konstnärer och framställare göras gällande endast av dem gemensamt.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§, 14 § första stycket, 20, 21 och 24 §§ samt 26 § andra stycket skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärs rätt skall jämväl föreskrifterna i 27, 28, 41 och 42 §§ i motsvarande mån gälla.

En utsändning som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då utsändningen ägde rum.

Vad i 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

³ Senaste lydelse 1976:192.

⁴ Senaste lydelse 1978:488.

49 §⁵

Katalog, tabell eller annat dylikt arbete, vari sammanställts ett stort antal uppgifter, må ej utan framställarens samtycke eftergöras, förrän tio år förflutit efter det år, då arbetet utgavs.

Vad i 9 §, 11 § första stycket, 14, 15 a, 22 a–22 c, 24 och 24 a §§ sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller del därav föremål för upphovsrätt, må den ock göras gällande.

Vad i 6–9 §§, 11 § första stycket, 12, 14, 15 a, 16, 18 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller del därav föremål för upphovsrätt, må den ock göras gällande.

61 §⁶

Föreskrifterna i 45–48 §§ äro tillämpliga på framförande, ljudupptagning samt ljudradio- och televisionutsändning, som äger rum i Sverige.

Föreskrifterna i 45, 47 och 48 §§ är tillämpliga på framförande, ljudupptagning samt ljudradio- och televisionutsändning, som äger rum i Sverige. Dessutom tillämpas föreskrifterna i 45 § på framföranden av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige, föreskrifterna i 47 § på ljudupptagningar vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige och föreskrifterna i 48 § på utsändningar av radio- eller televisionsföretag som har sitt säte här i landet. Föreskrifterna i 46 § tillämpas på alla ljudupptagningar och på sådana upptagningar av filmverk vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige liksom på sådana upptagningar av filmverk som äger rum i Sverige.

Vad i 49 § stadgas är tillämpligt på arbete, framställt av svensk medborgare eller svensk juridisk person eller av den som här har sin vanliga vistelseort, så ock eljest på arbete som först utgivits i Sverige.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

2. Bestämmelserna i 45 § tredje stycket, 46 § andra stycket, 47 § andra stycket, 48 § tredje stycket, 49 § andra stycket och 61 § första stycket tredje punkten tillämpas även på verk som har tillkommit före ikraftträdandet, på ljudradio- och televisionutsändningar, upptagningar och framföranden som har ägt rum före ikraftträdandet och på sammanställningar som har gjorts före ikraftträdandet.

⁵ Senaste lydelse 1980:610.

⁶ Senaste lydelse 1973:363.

3. Bestämmelsen i 47 § första stycket tillämpas även på upptagningar som har gjorts före lagens ikraftträdande.

4. Bestämmelserna om skyddstid i 45 § andra stycket, 46 § första stycket och 48 § andra stycket tillämpas även på framföranden, ljudupptagningar samt ljudradio- och televisionsutsändningar som har ägt rum före lagens ikraftträdande förutsatt att skyddstiden enligt äldre bestämmelser då inte har löpt ut.

Innehåll

	Sid
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 31 oktober 1985 ..	6
1 Inledning	6
2 Nuvarande förhållanden	7
3 Huvuddragen av utredningens förslag	10
4 Allmän motivering	11
4.1 Allmänna utgångspunkter	11
4.2 Skyddet för utövande konstnärer	15
4.3 Skyddet för producenter	16
4.3.1 Huvudprinciperna för skyddet	16
4.3.2 Producenter av filmverk	17
4.3.3 Producenter av teaterföreställningar	17
4.4 Skyddet mot utnyttjande av upptagningar	18
4.4.1 Konstruktionen av skyddet	18
4.4.2 Ersättningsrätten	19
4.5 Skyddstiden för utövande konstnärer och producenter	20
4.6 Det geografiska tillämpningsområdet för skyddet för utövande konstnärer och producenter	21
4.7 Ikraftträdande m. m	23
5 Upprättat lagförslag	24
6 Specialmotivering	24
7 Hemställan	31
8 Beslut	31
Utdrag ur lagrådets protokoll den 27 november 1985	32
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 12 december 1985	35
Bilaga 1 Sammanfattning av utredningens betänkande	38
Bilaga 2 Utredningens lagförslag	44
Bilaga 3 Förteckning över remissinstanserna	50
Bilaga 4 Lagrådsremissens lagförslag	51

